

1928

Seitsmes aastakäik

№ 1-2

EESTI KEEL

Akadeemilise Emakeele Seltsi ajakiri

Toimetus:

Albert Saareste

Peatoimetaja

Joh. Aavik

H. Pürkop

Toimetuse sekretär

Joh. V. Veski

Tartus, 1928

Akadeemilise Emakeele Seltsi kirjastus

Sisukord.

	Lk.
1. EK toimetus, Prof. dr. K. B. Wiklund	1
2. C. Allik, Tallinna keskkooliõpilaste erikeelest	3
3. E. Oiderman, Võrdlevaid jooni Ed. Wilde „Külmale maale“ esimese ja viimase trüki keele puhul	11
4. E. Muuk, Ülevaade Akad. Emakeele Seltsi 7. tegevusaastast 1926	22
5. E. Trinkman, Ülevaade Akad. Emakeele Seltsi 8. tegevus- aastast 1927	24
6. E. Muuk, „Eesti Keele“ 1927. a. aruanne	26
7. A. Kask, 1927. a. murdekogumise aruanne	26
8. A. Vaigla, Nimeeestistamise toimkonna 1927. a. aruanne	28
9. E. M., Akad. Emakeele Seltsi koosolekuteateid	28
10. E. T., AES-i juhatuse keelelistest otsustest	30
11. Toimetusele saadetud	31
12. G. Vilberg, Koguge taimede rahvapäraseid nimesid!	32

Lisa: Valik eesti kirjakeele vanemaid mälestisi (11. ja 12. pg.).

Lugejale.

EK käesoleva numbril ilmumine on viibinud trükitööliste streigi tõttu. Praegused raskendatud ladumistingimused on teatavat mõju avaldanud ka numbril sisuvalikule.

EK toimetus.

EESTI KEEL

Akadeemilise Emakeele Seltsi ajakiri

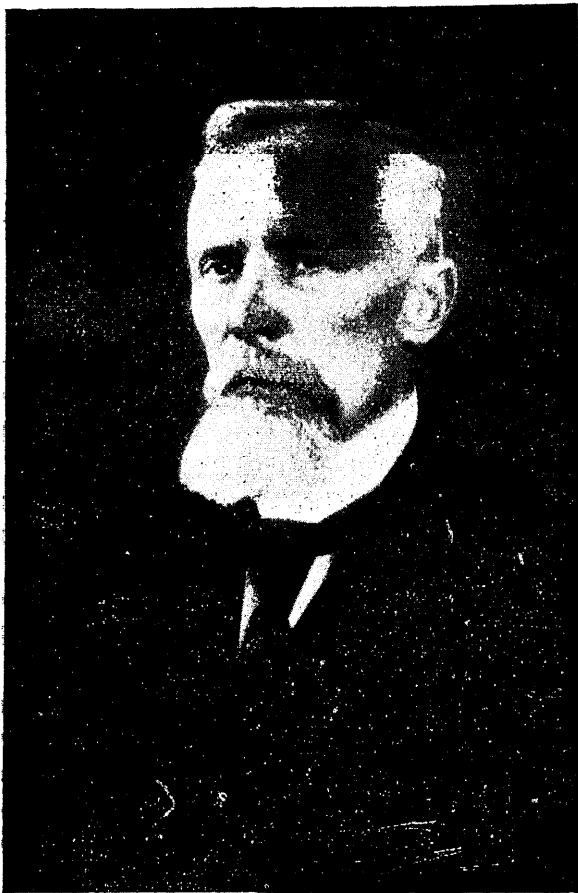
Toimetus:
Tartu, Maarjamõisa 44, kort. 2

Talitus:
Tartu, Lutsu 10, tel. 10-48

Prof. dr. K. B. Wiklund.

Täna, 15. märtsil, pühitseb meie läänepoolse naabrusmaa silmapaistev fenno-ugrist, prof. Karl Bernhard Wiklund oma kuuekümnendat hällipäeva. Wiklund sünd. 1868. a. Mälari järve kaldal, Lõuna-Rootsis, õppis 1885—94 Upsala ülikoolis, doktoreerus sealsamas a. 1896, saades samal aastal Upsala ülikooli juurde soome-ugri keelte dotsendiks, 1905. a. erakorraliseks ja 1909. a. korraliseks professoriks. Korduvalt on Wiklund uurimistekondadel viibinud meie kõige põhjapoolsema sugurahva, laplaste juures (juba üliõpilaspõlves 1885—86, 1888, 1891—92), mille viljana tal on ilmunud rida tähtsaid uurimusi Rootsi laplaste keele ja etnograafia kohta („Lule-lappisches Wörterbuch“ a. 1890, „Laut- und Formenlehre der Lule-lappischen Dialekte“ a. 1891, „Kleine lappische Chrestomathie mit Glossar“ a. 1894, väitekirjana „Entwurf einer urlappischen Lautlehre“ I, a. 1896, „Lappische Studien“ I—III, a. 1927, „Das lappische Verbaladverbium und einige andere Kasus des Verbalstammes“ teoses „Festschrift til rektor J. Qvigstad“, a. 1928, jne.). Mõjukalt on ta juhtinud ka Rootsi lapi kirjakeele loomist ja arendamist, kirjutades ise lapikeelseid õpperaamatuid, välja andes sellekeelset ajalehte ja tõlkides sesse keelde. Peale lapi on prof. Wiklundi uurimisesemeiks olnud ka säärased sügavalt ja laialt soome-ugri keelisse haaravad põhiprobleemid nagu astnevaheldus („Zur Frage vom Stufenwech-

sel im Finnisch-Ugrischen“ a. 1912 teoses „Festschrift Wilhelm Thomsen“; „Stufenwechselstudien“ ajakirjas „Le Monde Oriental“ VII, IX, XIII, a. 1913, 1915, 1919) ja

K. B. Wiklund

soome-ugri (-samojeedi) ja indo-euroopa keelte algsugulus, mis viimasega ta suhtub jaatavalt („Finnisch - ugrisch und indogermanisch“, ajak. „Le Monde Oriental“ I, a. 1906). Tema muudest teostest nimetatagu siin tähtsamana veel

„Zur Geschichte der Personal- und Possessivsuffixe im Uralischen“ (seals. IX, a. 1915). Prof. Wiklund on ajakirja „Le Monde Oriental’i“ (1906 —) üks asutajaist ja toimetajaist. Ühes E. N. Setälä, H. Paasonen’i, Y. Wichmann’i, Jos. Szinyei ja Wilh. Thomsen’iga kujundab prof. Wiklund selle tähisgeneratsiooni soome-ugri keeleteadlaste peres, kes meie sugukeelte uurimises tarvitusele võtsid läinud aastasaja viimasel veerandil võidule pääsenud eksaktsed lingvistilised meetodid. Oma töödes ja laiemalgi tegevusalal on Wiklund tunduvat tähelepanu kinkinud ka eesti keelele ja Eesti kultuur-elule, olles Rootsi üks vähestest eesti keele oskajaist ja eesti keele uurimise ja arenemise jälgijaist.

Tänase pidupäeva puhul lugupeetud õpetlasele südamest õnne ka tulevaseks edukaks ja viljakaks tööks

soovib

15. III 28.

„Eesti Keele“ toimetus.

Tallinna keskkooliõpilaste erikeelest.

Järgneva kirjutise ülesandeks on juhtida tähelepanu uurimiseväljale, mis siamaani üldse ja eriti meil Eestis on olnud söödis. See on argoo.

Püüan algul argoo mõistet ja levimist pisut valgustada. Erikeeel ehk argoo on sõnade ja tähenduste kompleks, mis ei kuulu vastava keele normaal-sõnastikku, vaid mida tarvitatakse mõnes ühiskonnakihis kas saladuste varjamise abinõuna või üldkeele väljendite asendajana. Kuna murded varieeruvad horisontaalses suunas, võime argoosid eraldada vertikaalses suunas. Neid esineb samas paigas asuva ühiskonna erikihtides.

Hariliku keele tähtsamaks eesmärgiks on puhtintellektuaalse selgitamise otstarve. Erikeelet ei pruugi seda eesmärki olla. Harilikult ei tarvitata argoosõna sellepärast, et ta oleks intellektuaalselt otstarbekohasem kui üldtarvitatav, vaid sellepärast, et ta on värskem ja kujukam harilikust sõnast. Püüid kujustada, piltlikult ette kanda, appelleerida tunnetele on argool ühine luulekeelelega.

Argoosõnad suuremalt osalt ei väljenda mõisteid, mida harilik keel ei suudaks väljendada sama hästi. Kuid see ei tähenda, et mõnel juhul erikeele sõna ei või parem ja

väljendusrikkam olla kui üldtarvitatav. Niisugusel korral võib juhtuda, et vastav sõna võetakse ta paremuse tõttu üldtarvitusele. Ja keeltes leiamegi sõnu, mis algselt on kuulunud erikeeltesse. Nii on inglise keeles sõnad *rogue* 'kelm', *mob* 'mass, lihtrahvas', *humbug* 'pettus; tühi loba' *The Encyclopedia Britannica* järele algselt erikeelde kuulunud. Eesti keeles võib seda vist sõna *Johannes* 'konstaabel' kohta öelda¹.

Juba laste juures leiame sagedasti erikeelt. Lastel tekivad need mängutungist, mis muidugi ka täiskasvanute juures on erikeelte tekkimisel tähtsaks teguriks. Üks laste erikeele liike on sõnade ümberpööramine. Sõna lugedes või hääldades alatakse lõpust. Teiseks liigiks, mis laste juures väga laialt levinud, on sõnadele teatud erisilbi lisandamine, mis peab asjasse mittepühendatule sõnad arusaamatuks tegema. Näiteks *minver eiver tulver* 'mina ei tule' — igale sõnale on lisatud silp *-ver* juurde. Ehk *mibina läbähensibinna* 'mina lähen sinna' — iga sõna esimese silbi järele lisatakse *-bi*. Neid liike esineb prof. *Ojansuu*² järele paljude teiste lastekeele liikide hulgas ka Soomes. Viimast liiki mainib ka dr. *J. Mägiste* oma artiklis lastekeelest „Eesti Keeles“ III (1924), lk. 2.

Veel enam kui lastel leiame aga erikeelte tarvitamist täiskasvanute juures.

*Lasch*³, kes eriti loodusrahvaste erikeeli on uurinud, käsitleb järgmisi erikeelte tüüpe: 1) naiste, 2) nõiduse, 3) sotsiaalse päritoluga erikeeled ja 4) laste ja täiskasvanute naljandkeeled. Loodusrahvaste juures on mõne suguharu naistel meeste omast väga erinev keel. Siin mängivad tähtsat osa rääkimise keelud. Näiteks on sagedasti naistele keelatud lähemate meessugulaste nimede tarvitamine. Niisugusel puhul leitakse nende jaoks uued nimetused. Teiseks tähtsaks teguriks erikeelte tekkimisel on ebausk. Seda näeme kõigi nõiduseargode juures. Näiteks mõne haruldase taimede otsimisel tarvitatakse erikeelt, sest valitseb ebausk, et üldtarvitatava keele kõnelemisel taimi ei leita. Kolmas tüüp on selleks erikeelteklassiks, mida peaaesjalikult kultuurmaades kohtame ja kuhu peale alg-

¹ Vt. üliõp. *K. Hermli*ni käsikirjalist kogu sõdurite erikeelest (Tartu ülikooli filosoofiaseminari arhiivis).

² *H. Ojansuu*, Suomen kielen tutkimuksen työmaalta. I, lk. 80—97.

³ *R. Lasch*, Sondersprachen und ihre Entstehung. Wien, 1907.

ja keskkooliõpilaste argoo kuuluvad kurjategijate, sõdurite, üliõpilaste j. t. erikeeled.

Kõik viimaksnimetatud erikeeled on tekkinud analoogilistes oludes. Kõik need rahvakihid moodustavad enam või vähem eraldatud kogu, kellel ühised huvid ja elamused, mis tekitavad ühistunde. Erikeel võlgneb oma olemasolu osalt teistest eraldatud klassi ühistundele, osalt tahtele luua midagi omapärast, harilikust keelest erinevat, mis oleks arusaadav ainult omadele.

Kuid mitte ainult eraldatud kogudes ei teki niisugusel teel uusi sõnu, vaid tung neid luua pesitseb võib-olla suuremas osas inimesis. Mõnel inimesel on üldse raske rääkida harilikkude, üldtarvitavate sõnadega. Neil on 'tarve luua ikka midagi isikulist. Sellepärast on ka mõne inimese kõnelus pildirikkam ja vaimukam. Kuid üksikult või väga väikestes, lõdvalt seotud kogudes ei ole sõnadel võimalust ellu jääda, vaid need kaovad ühes nende loojatega, vahel mõnekordse või isegi ühekordse tarvitamise järel.

Allakirjutanal oli võimalus mõni aeg tagasi osa võtta umbes 10-liikmelisest üliõpilaste rühmast, kus ühistel väljasõitudel ja koosviibimistel väga palju sõnu loodi. Näiteks kohupiima nimetati *agr o n o o m i a k s* sellepärast, et seda eriti agronoomid süüa armastasid. Rõngaskuivikud olid *m o n o k l i d*, sest et neid monokli asemel tarvitati jne. Kuid need uudissõnad on vaevalt küll üldkeelde levivad.

Juba oma sünnipõhjuste tõttu on argood erinevad. Ometi võib neis leiduda ka ühiseid sõnu. Juhtub ju tihti laenamisi ühest argoost teise. Nii leiame näit. ühiseid sõnu alg-, keskkooli ja üliõpilaste argoodes. Isegi õpilaste ja sõdurite juures võib leida ühist.

Alles kõige uuemal ajal on hakatud erikeeltele enam tähelepanu pöörama. On uuritud sõdurite erikeelt (Saksamaal, Prantsusmaal jne.), on ilmunud uurimusi kurjategijate sõnavara üle jne.¹ Kõige vähem on küll vist aga õpilaste erikeelega tegemist tehtud². Eestis aga ei ole selle teaduslikku uurimist üldse veel alustatud.

Allpool kasutatud materjal õpilaste erikeele alalt põhineb Tallinna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi V klassi

¹ Tuntum ja tähelepanuväärne neist on F. Kluge, Rotwelsch (1901).

² Berg, Skolpojks- ock studentslang (1900); R. G. K. Wrench, The Winchester Word book (1901); C. R. Stone, The Eton Glossary (1902) jt.

õpilastelt 1927.—28. a. jõuluvaheajal kogutud andmetel. Õpilaste keskmine vanus oli 16—19 aastat. Materjal on kogutud õpilaste suusõnaliste andmete järele, milleks asjast huvitatud õpilaste 6—12-liikmelisi rühmi küsitlesin. Küsitletud õpilased õpivad koolis võõrkeeltest saksa, vene (mida ainult mõnedes klassides õpitakse) ja inglise keelt.

Järgnevas toon kogutud materjalist valiku kujukamaid väljendeid.

Õpilaste nimetusi:

Ekspressid 'Vestholmi eragümnaasiumi õpilased'. Nimetus on antud punaste koolimütside tõttu. Elmarid 'Tallinna Tehnikumi õpilased'. Nimetus on tulnud ühe „igavese üliõpilase“ eesnimest, keda väga laialt tuntiti. Fati 'paks õpilane'. Kinokoomik Fatti nime laiendus. Hai-vaimer-vai 'juudi koolipoiss'. Hermese tütreid 'Tallinna Tütarlaste Kommertsgümn. õpilased'. Koolimärgi järele, kus Hermese tiivad kujutatud. Seda nimetust tarvitavad eriti Tall. Poegl. Kommertsgümn. õpilased. Kaatetid 'kadetid'. Nimetus on võetud geomeetriast. Kah üliõpilased 'Tall. Tehnikumi õpilased'. Kapstetid 'kadetid'. Kimna 'gümnaasiumi õpilane'. Kutked 'saksa koolipoisid'. Merkuuri pojad 'Tall. Poegl. Kommertsgümn. õpilased'. Moodustatud vastavalt Tall. Tüt. Komm. õpilaste nimetusele „Hermese tütreid“. Poptšinski ja toptšinski 'kaks väikest ja teineteisega sarnanevat pinginaabrit või sõbrannat, kes alati ühes käivad'. Nimetus on võetud Gogoli „Revidendist“. Ratsa kimnad 'Tall. Linna I Tüt. Gümn. õpilased'. Nimetus on tekkinud tutiga koolimütside tõttu, mis ratsaväelaste omi meelde tuletavad. Rebased 'kõik alamate klasside õpilased'. Sõna on saadud üliõpilaste terminoloogiast. Saksa jurkad 'saksa koolipoisid'. Torokohvkad, turukohvkad 'Tüt. Kaubanduskooli õpilased'. Moonutised vene sõnast torgovka. Sõna eelmise teisend on laialt tarvitusel Tallinnas lihtrahva hulgas tähenduses 'turunaine'. Tutiga täid 'Tall. Tehnikumi õpilased'. Nimetus on tulnud mütside tõttu. Väike vänt 'lühikasvuline õpilane'.

Õpetajate nimetusi:

Eit 'naisõpetaja'. Mädakook 'pedagoog'. Pannkook 'pedagoog'. Taat, vana, vanamees (meesõpetaja nimetusi).

Konstaablite nimetusi:

Konnahabe. Kontsad klobisevad. Hm (viimane on lühend politseiniku sõimunimest võmm).

Omaduste nimetusi:

Esimese logardipolgu soldat 'ükskõikne, hoolimatu'. Ehve 'tore'. Vististi kontaminatsioon sõnadest eht ja vahva. Kehvnoi 'vaene'. Ka teisi venepäraste suffiksitega üldpruugi-sõnadest kujundatud sõnu leidub õpilastel. Prof. Saareste¹ tähelepanekute järele esineb neid Tallinnas laialdaselt. Kihvakoonal 'kade'. Logatsi polgu lontrus 'laisk'. Mehka 'hea, mõnus'. Muhe 'hea, mõnus'. Nett 'meeldiv'. Saksakeelsest sõnast nett. Tarvitatakse suuremalt jaolt ühenduses „nett tütarlaps“. Papist pois 'kohmakas' (sest et papp on paindumatu aine). Suurte kõrva-dega supilontrus 'laisk'. Ütlus olevat tekkinud järgmiselt: väike algkooli õpilane joonistanud inimese: üm-marguse pea, kriipsukesed ninaks, suuks ja hästi suured kõrvad. Ise öelnud seejuures: „Niisugune on minu vend, kui ta suppi lärbib.“ Timm 'nüri arusaamisega'. Ing-liskeelsest sõnast dim. Tume kui Toompea öövaht 'rumal'. Tume kui tōkati pudel kuuvalgel õöl kartulivao vahel 'rumal'. See väljend on kau-nis laialt tuntud. Vunts värk 'suurepärane, tore asi'.

Tegevuste nimetusi:

Irama 'lobisema'. Kanossa teekond 'minek direktori juurde'. Eriti siis kui õpilane midagi halba on teinud. Klaverit mängima 'masinal kirjutama'. Kobisema 'lobisema'. Kuupäeva saama 'inglis-keelse kirjatöö eest halba hinnangut saama'. Mainitud aine õpetaja kirjutab kirjatöö alla ainult kuupäeva sel korral, kui töö on nõrk. Maha treima 'enne tundi kaasõpi-lastelt ülesannet maha kirjutama'. Ütlus on väga laialt tar-vitatav Tallinna koolides. Tartu koolides esineb selle kõr-val veel „maha pesema“, „maha peksma“, mida ma Tal-linna kooliõpilastelt kuulnud ei ole. Maha vuristama 'õpitükki ruttu ütlema õpetajale'. Ütlus on Tallinna koolides laialt tuntud. Mõmiseda 'lobisema, rääkima'. Plau.

¹ Vt. EK VI (1927), lk. 199 (artiklis: Lisandeid kirjutisele 'Tundmused tegurina keelearengus').

tege ma 'pärast pidu koolist puuduma' (vrd. saksa lae-
nuga Blaumontag, eesti „sinine esmaspäev“). Poodi
kukkuma 'halvasti minema'. Ütlus on tekkinud järg-
mistel põhjustel: kooli keldris on pood, kust õpilased
võlgu saavad. Tihti käiakse siis sealt klassides võlgasid
nõudmas. Siit on „poodi kukkumine“ ebaseeldiva tähenduse
saanud. Poppi tegema 'ilma põhjusega koolist puu-
duma'. Ütlus on Tallinna kooliõpilaste seas üldiselt ja
väga ammu juba (vähemalt 25 aastat) tarvitata, kuna see
Tartu kooliõpilastele võõras on. Rõõsastama 'pu-
nastama'. Tuletis sõnast rõõsk. Sisse puhvima
'salaja võtma'. Huvitav on, et ka Ojansuu seda sõna
nimetab varaste argoosse kuuluvaks (puffata)¹. Sisse
sulima 'salaja võtma'. Tuletis sõnast sulii. Sooli-
kad võtavad sõna 'soolikad korisevad'. Spiker-
dama, spik'kima, tikkima 'kirjatöö ajal paberilt
salaja maha kirjutama'. Tippima 'masinal kirjutama'.
(Sõna on tarvitusel ka üldkeeles.) Uduangerjaid
püüdma 'valetama'. Votokrapsima 'pildistama'.
Moonutis sõnast fotografeerima. Vuntsi kar-
gama 'järsku midagi vihaselt ütleva'. Ära plagise
papist lõugadega 'ära lobise'. Kõnekääänd on tul-
nud meeskoolidest. Tarvitatakse harva. Ära tule puu-
rahadega püüdma 'ära valeta'. Üles vinnama
'pildistama'. Vrd. tõlkelaenuga üles võtma (aufneh-
men).

Haiguste nimetusi:

Linsalonsa 'influenta'. Taskutiisikus ja
pudelikrambid 'simuleeritud haigus'. Ütlust tar-
vitatakse eriti kooli karskusingis. „Taskutiisikus“ üksikult
täheb rahapuudust ja „pudelikrambid“ — purjusolekut,
nagu üldkeeleski.

Õppeabinõude nimetusi:

Lestakas, plesspaber, plössakas 'kuiva-
tuspaber'. Vrd. saksa Löschpapier. Vineer 'Lu-
theri vabriku vineerist tehtud koolipaun'.

Peakatete nimetusi:

Kilukarp, koolikübar 'Tall. Tüt. Kommerts-
gümn. müts'. Vormkübar 'koolimüts'. (Siis kui seda
suvel kantakse.)

¹ H. Ojansuu, Suomen kielen tutkimuksen työmaalta,
lk. 82.

Õpiainete nimetusi:

Kaubarihv 'kaubarehkendus'. Rihv on lühendus vene sõnast *арифметика*. Padilastika 'plastika'. Plärtskiri 'plakatkiri'. Sõna on tekkinud sellest, et siin töö juures alati palju laike sünnib. Tippkiri 'ma-sinkiri'. Trigunn 'trigonomeetria'.

Söögiainete nimetusi:

Suure peaga silgud 'heeringad'. Tilkuvad asjad 'kurgid'. Sõna tekkimine on järgmine: ühel õpilasel olnud koolis kurke kaasas. Õpetaja näinud seda ja öelnud: „Tilkuvaid asju ei tohi kooli kaasa tuua.“ Vurts 'limonaad'. Sõna tuntakse ja tarvitatakse Tallinnas väga üldiselt.

Koolide nimetusi:

Konstantstoorium 'konservatoorium'. Kõrdi-klubi 'naiskutsekool'. Mis kool see on, valged kindad ja augud sees? 'sõjakool'. Kadetid jalutanud suvel Kadriorus Kommertsgümni. õpilaste ees, käed auklikes valgeis kindais seljal.

Mitmesugust:

Ahhillese kand 'aine, mis õpilasele raskusi teeb, mida õpilane ei mõista'. Hoia suurt varvast 'hoia näppu'. Õpilastel on kombeks põialt hoida, kui kaasõpilane läheb ülesannet vastama. Siis minevat viimasel hästi. Hundipass, kiitusekiri 'sedel nõrga edasijõudmise kohta'. Jalad orkestris 'kinos kõige odavamas platsis'. Mine päntale (öeldakse, kui teise peale pahane ollakse). Oh sa kreeven (kirumissõna). Nii kui muumia tuleb klassi 'õpetaja kohta, kes pahasena, tõsisena klassi tuleb'. Nina vastu lina 'kinos kõige odavamas platsis'. Сердце ноет (õpilase kohta, kes eelmisel päeval noormehega tänaval vasfu tuli või kes on kurvameelne ja unistav). Suur tänu, ma ei soovi su pitsi proovi võtta 'pesu paistab kleidilõikest välja'. Vahvnoisti 'hästi'. Vedas kui Tornimäe¹ hobusel 'läks halvasti'. Vilista vene keeli (öeldakse siis, kui millekski sügugi lootust ei ole. Klassis, kust materjali kogusin, õpi-

¹ Tornimäel Tallinnas on lahkamisasutis.

takse vene keelt, mis õpilastele väga raske tundub. Seepärast on vene keel siin identifitseeritud võimatuga).

Kogutud materjalis võib eraldada 13 protseduuri, mille tulemusena toodud sõnad esinevad: Metafoore: Ahhillese kand, klaverit mängima, ekspressid, kilukarp. Metonüümiaid: vineer, tilkuvad asjad. Võrdlusti: tume kui tükati pott, nii kui muumia tuleb klassi. Hüperboole (ehk liialdusi): jalad orkestris, nina vastu lina. Katakreese: vuntsi kargama, vilista vene keeli. Eufemisme (halvatähenduslikule asjale meeldiva nimetuse andmine): kiituskiri, uduangerjaid püüdma. Onomatopöiat ja deskriptiivnimetusi: vurts, tippkiri. Laensõnu: plössakas, timm. Eesti sõnu edasi tuletatult: sisse sulima, vahvnoisti. Üldnimede lühendeid: kimna, trigunn. Kontaminatsioonid: ehve. Sõnamoonutamisi: padilastika, linsalonsa.

Mitmete nimetuste kujunemisviis on selgusetu.

Võrreldes kogutud sõnu 3—4 aasta eest Tallinna koolides tarvitatud sõnadega ja Tartu õpilaste praeguse keelega leiame neis imestusväärt suure vahe. Suurt osa sõnu, mida Tartu õpilased tarvitavad¹, ei tunta Tallinna koolides. Näit. Tartus tarvitatakse sõnu: aabitsajunkrud, aabitsaratsanikud 'seminari algkooli õpilased'; emaleeritud ekspressi kõri 'vorst'; hiireküljed 'reeglivastased verbid'; lampkast 'koolipaun'; liivimaa apelsinid tuhasoustiga 'tuha sees küpsetatud kartulid'; maha peksma, maha pesema 'maha kirjutama'; mandariinid, plõksmardikad, satikud, toobipõrssad 'väikesed õpilased'; vangimaja 'kool'; vesivõsu 'paks õpilane' jne. jne. Kõik need sõnad on Tallinna õpilastele tundmatud. Tundmatud on loomulikult ka kohalikkude koolide nimetused nagu eestika 'Eesti Tüt. Gümnaasium', 'Eesti Tarvitajate Keskkühisus' jne.

Samuti ei tunta Tallinnas sõnu, mida samades koolides 3—4 a. eest tarvitati, suuremalt osalt praegu enam mitte. Ja ümberpöörduvalt: neile, kes vastava kooli 3—4 a. eest lõpetasid, on praegused sõnad enamasti võõrad. Näit. 3 aasta eest Tallinna Kommertsgümn. lõpetajad tarvitasid koolis sõnu, nagu šlipsikum 'kaelasid', püffakaaaliaahv 'tüütes, kuid siiski enam-vähem heatahtliku suhtumisega'. Viljandi mudalaeva kapten, kui-

¹ Võrdluseks tarvitasin üliõp. A. Tuhker-Kõrvi väikest käsikirjalist kollektsiooni Tartu õpilaste erikeelest.

v a m a a k a p t e n — olid 'teatud noormehed, kes sini-seid mütse kandsid, millel jahtklubi mütsidega sarnasust'. Nende sõnade tundmise kohta praeguste õpilaste juures ei läinud mul korda andmeid saada.

Vahest ootamatu tundub see, et palju enam sarnasust on 3—4 aasta eest kõneldud argoode vahel samas linnas erikoolides kui 3—4 a. eest ja praegu samas koolis. Näit. saksa koolipoiste kohta tarvitati 3—4 a. eest nii I Tüt. Gümnasiumis kui Tüt. Kommertsgümnaasiumis saksa j u n s u d, nüüd aga seda sõna ei tunta, kuna tarvitatakse selle asemel k u t k e d ja j u r k a d. Ka on samas koolis eriklassidel oma eri-sõnatagavara, mis küll suurelt osalt teiste klasside omaga sarnaneb, mis aga ometi mitugi nüüsgust sõna sisaldab, mida teised klassid ei tunne ja mis õpilaste kooli lõpetades hävivad.

Erikeeelte tundmaõppimisele ja nende arengu uurimisele meil Eestis tuleks enam tähelepanu pöörata. Kuna just argoo kiiresti muutub ja vaheldub, võib ta meil kergesti kas hoopis kaduma minna või argoosõnade tekkimislugu unuda ja sõnad meile sel kombel arusaamatuks jääda, nagu paljudega ongi sündinud.

Siintoodud sõnad esitavad üksnes valiku Tallinnas kogutud ainekust. Seegi materjal on saadud õieti ainult ühest koolist, ühest klassist, kuna mujalt kasutasin enam-vähem juhuslikult saadud sõnu. Seda ainekku tuleks muidugi koguda kõigist koolidest, kõigist linnadest.

C. Allik.

Võrdlevaid jooni Ed. Wilde „Külmale maale“ esimese ja viimase trüki keele puhul.

Järgnevas kirjutises on võrdlusealuseks võetud Ed. Wilde romaani „Külmale maale“ esimene ja viimane trükk (esimene ilmunud 1896, Tartus, Postimehe trükikoja trükk, viimane — 1924, „Varrak“, Tallinna). Esitatud on kahe trüki erinevused, arvatavasti enamusest kõik autori tehtud parandused. On ju teada, et Ed. Wilde on alati olnud küllalt vastuvõttlik uuendustele, seepärast ilmutaksidki need keelelised ja stiililised silumised viimases trükis autori keele ja stiili muutust ajavaimu mõjustusel 28 aasta kestel, mis on kahe trüki ilmumise ajavahemikuks. Teiseks, ei

osutaks see üksnes Ed. Wilde keelelist ja stiililist arengut, vaid osalt ka kogu meie kirjakeele mitmekülgset arengut, olgu küll, et siingi tuleb meeles pidada põhimõtte: vorm vastaku sisu. Siis minevsajandi meie silmapaistvaim kirjanduslik teos ei võiks ega tohikski emandada seesugust sõnastust, mida tarvitaks mõni praeguilmuv uudisteos. Käesolev kirjutis tahaks objektiivselt leida ja selgitada ning kriitiliselt hinnata neid motiive, mis on põhjustanud parandused. Ühtlasi on käsitletud ka võimalikke muutusi viimase trüki puhul, on ju eriti keele alal nelja aasta jooksul („Külm. maale“ viimase trüki ilmumise aastast 1924 kuni käesoleva aastani 1928) mõndagi tarvituselt vähenedud või saanud üldiselt tarvitataavaks.

Tekstikäsitlus piirdub viimase trüki viie esimese leheküljega. Tähenatud ulatusel leiduvaid parandusi on vaadeldud 1. õigekirjutuslikust ja häälikulisest, 2. morfoloogilisest, 3. tuletusõppelisest, 4. süntaktilisest, 5. sõnavaralisest, 6. sõnatähenaluslikust ja 7. stiililisest küljest¹.

Õigekirjutuslik ja häälikuline külg.

Õigekirjutuslikke vigu ja keele häälikulist külge on autor parandanud uues trükis suure hulga.

Enne lahkus olnud või kriipsuga ühendatud sõnu on kirjutatud ühte: I „noore mehe“ 6 a, II „noormehe“ 11 ü; I „töö-inimesed“ 4 a, II „töoinimesed“ 10 ü. — Peale selle on tüübis n a i n e, l a i n e igalpool -a e- pro nüüdne -a i-, on parandatud ka vastavalt. Näit.: I „naesehäälega“ 4 k, II „naisehäälega“ 9 a jne. — Sõnad h e a, p e a, s e a l on varem trükis h ä ä, p ä ä, s ä ä l. Autor on muutnud need -ea- listeks, missugune pruuk tunnukse üldistuvat. Näit.: I „pääle“ 5, II „peale“ 10 jne. — Vanas trükis esineb h sõna algul, uues trükis mitte: I „kui haukus ta silmad“ 7 a, II „... augus...“ 10 k. Või vastuoksa: I „ellad silmad“ 10 k, II „hellad silmad“ 12 a. — Esimeses trükis on „jaksad“ 11 ü, viimases „jäksad“ 13 ü. ÕKS eelistab esimest kuju.

Uues trükis leiduvad järgmised lahkuminekid praegusest kirjaviisist: Sõna „inimese-laps“ on üldiselt tarvitataav ühe

¹ Artiklis leiduvad lühendid ja märgid seletuvad järgmiselt: I = esimene „Külm. m.“ trükk 1896; II = viimane „Külm. m.“ trükk 1924.

Numbrid näidete järel viitavad lehekülgedele.

Lühendid ü, k ja a lehekülgede numbrite järel tähendavad vastavalt, et tsifraat esineb lk. üla-, kesk- või alaosas.

ÕKS = Õigekeelsuse-sõnaraamat.

sõnana, kas inimeselaps, inimlaps või nagu esitab ÕKS inimeslaps. — Suure algtähega on tarvitatud adjektiivne vene lauses „lapitud Vene saapad“ 11 k. Rahvust-tähendavate sõnade õigekirjutuses on kinnistunud pruuk kirjutada need ainult pärisnimenä suure algtähega, adjektiivselt käsitleduna alati väikesega (vt. EK II 43—46). — Sõna ärras, missugusena see leidub „Külmale maale“ viimases trükis, on ÕKS-us antud h-ga: härras. Kuid kirjakeeles tarvitatakse praegu mõlemat kuju.

Morfoloogiline külg.

Morfoloogia alal tehtud parandused autori poolt on kõik deklinatsioonilised ja konjugatsioonilised silumised, peale kahe juhtumi, mil ka on asendatud liitpartikkel -gi-ga. — Praeguse kirja- ning ühiskeele tarvitusest kõrvale jäänud, kuid esimeses trükis esinevaist sõnakujudest oleks nimetada k a s u k a s t (ains. part.) lauses I „ei olnud k a s u k a s t seljas“ 7 k, II „ei olnud k a s u k a t seljas“ 11 k. (Selle sõnatüübi partitiivi lõpposa -st on kujunenud teatavasti r i k a s -tüübi eeskujul.) Vanas kui ka uues trükis leidub juhtumeid, mil teatavat noomenikäänat väljendab noomen + postpositsioon. Sageli on autor II trükis asendanudki kaassõna abil väljendatud muute vastava käändega. Näit.: I „Ta laskis end... i s t m e p ä ä l e m a h a“ 3 k, II „Ta Jaskus... i s t m e l e m a h a“ 9 k; I „haledus i s e e n e s e k ü l e“ 3 ü, II „haledus i s e e n d a s t“ 9 ü; I „mida isa tee p ä ä l... täitnud“ 8 a, II „mille isa tee l... oli täitnud“ 11 a. Kuid leiame uueski trükis analüütilist esinust: „Jaan astus külma, selge õhu ning särava päiksepaiste kätte, selle lainetava valguse sisse, mis sai helevalge lume peal otse silmipeletavaks“ 10 k. Kaasuselõppudega väljendatult kujuneks see lause sääraseks: „Jaan astus külma, selge õhu ning särava päiksepaiste kätte, sellesse lainetavasse valgusesse (või valgusse), mis sai helevalge lume peal otse silmipeletavaks.“ Tekib kahtlus, kas autor pole teadlikult jätnud lause endiseks, tahtes väljendada mingit stiilist nüanssi? Võimatu on ju täielikult asetuda autori maitse seisukohale ja stiilitundele, aga erapooletu lugejana võiks ju võrrelda kaht ülaltoodud paralleel-lauset. Tundub, et sisuvastav lause voolavus ja rütm ei kaotaks nagu esitatud muutuse tõttu midagi. Kas ei muutu rütm lauses osas „sellesse lainetavasse valgusesse“ isegi „lainetavamaks“ kui eelmises „selle lainetava valguse sisse“? Sõnalõpulisel -s s e d

otseku suurendaksid iga üksiku sõna rõhuamplituudi. Vastandilise võimaluse illustreerimiseks olgu kõrvutatud järgmine näide: II „Seejuures viibisid ta hallid, niiskelt läikivad... silmad selle januneva õrnusega, mis ainult naisterahva hingest vahel pilku tõuseb, noormehe näo küljes kinnit“ 10 a, kus näo küljes kinnit tundub rütmi tõusu ja energilikkuse hädatarvilise väljendajana, kuid sellest allpool pikemalt. Samuti ei näi kahju tegevat muutus: „tõmbus pingi nurka“ pro „tõmbus pingi nurga sisse“, 9 k. Seesugune vorm on teatavasti ju saksaline ja sagedasti üleliigne.

A. 1924 „paiku, kui ilmus „Külmale maale“ viimane trükk, ja mõned aastad varem, walitses Ioh. Aaviku õhutusel poolehoid häälikuseaduslikule e-illatiivile sõnatüübi meel, keel, juure jne. puhul (vt. Aavik, Keele kaunima kõlavuse poole, E. Kirj. 1912, lk. 473, samuti ka Aavik, Õigekeelsuse ja keeleuenduse põhimõtted, lk. 31). de-illatiivi kaitseks on teiselt poolt mõjusalt esinenud L. Kettunen (vt. Illatiiv-vormidest meelde, juurde jne. E. Kirj. 1916, lk. 11 ja Arvustavad märkused keeleuendusnõuete puhul, lk. 27). Ka ÕKS-us esineb veel eelistatava vormina e-illatiiv, hiljem on avaldatud küll õiendus selle kohta, on antud soovitatava kujuna just de-illatiiv.¹ Vastavalt selleaegsele kalduvusele on Ed. Wilde parandanudki: I „meelde tuletada“ 4 ü, II „meele tuletada“ 9 k, I „juurde“ 6 k, II „juure“ 10 a. Käesoleval ajal on teatavasti enam üldistunud otstarbekohasem de-illatiiv.

i-mitmust on ainult ühel korral paigutatud d-mitmuse asemele: I „toppis saiad vägisi Jaani laiaiks veninud kuuetaskutesse“ 11 a, II „toppis... kuuetaskuisse“ 13 k. — „Külmale maale“ esimest trükki näib läbivat kogu ulatuses imp. mitm. 3. isikus lõpp -v a d. Praegune kirja-keel on jätnud selle muutelõpu täiesti kõrvale, olgugi et sedagi on soovitatud otstarbekohasuse põhimõttel võtta uuesti tarvitusele (vt. L. Kettunen, Arvustavad märkused lk. 48). — Abivõrbi o l e m a ärajätt kindla kõneviisi perfekti või pluskvamperfekti puhul võimaldab sagedasti ühtesattuvust kaudse kõneviisi minevikuga. Näit.: I „mida isa juba tee pääl täitnud“ 8 a; II „mille isa juba teel... oli täitnud“ 11 a. Kuid parandamatult on jäetud viimasesse trükki rida samasuguseid lauseid: „keha, millest pikaldane tõbi iga üdiraasu imenud“ 10 k, „kes tema

¹ Vt. „Eesti Keel“, 1926, lk. 179.

noort elu närtsimise eest kaitsnud" 9 k, „kus ta oma tervekssaamise eest tulnud jumalat tänama" 10 ü. Põigates nähtavasti lause soravuse nimel vahel ehk segavast olem a-verbist, on saabunud ühtesattuvus teise kõneviisiga. Kontekstist ilmneb küll siingi enamasti kõneviis, kuid käsitades asja loogiliselt tuleks hoiduda keele selgust segavaist ühtesattuvusist.

Ka asemel on kahel korral liitpartikkel -gi: I „oli, kui peaks ta ka teistelt... kaastundmust paluma" 3 k, II „kui peaks ta teisteltki..." 9 ü; I „ka see kadus" 9 k, II „seegi kadus" 12 k. Liitpartiklit -gi on tihti peetud stiililiselt soovitamaks kui ka, kuid sageli jälle, eriti kui rõhutata sõna on enam kui kolmesilbiline, jääks -gi sõnalõpus nagu hoopis tähelepanematuks (vrd. „tähelepanematuski" ja „ka tähelepanematus"). Käesolevail juhtumeil on rõhutatavad sõnad ühe- või kahe- silbised ning -gi sünnis siinkohal, ka liialt wahest rõhutaks sõnu teistelt ja see.

On ka parandusi, mis võiksid olla üht- kui teistviisi ega tundu otsekohe tarvitikkudena: I „Ta süda sulas lapselikul palaval tänutundmusel" 3 a, II „Ta süda sulas lapselikpalavas tänutundmuses" 9 k; I „kella viie ajal hommikul" 5 a, II „... hommiku" 10 k.

Tuletusõppeline külg.

28 aasta kestel, mis on vaheajaks „Külmale maale" kahe käesoleva trüki vahel, on sõnatuletuse alal toimunud hoogus ja mitmekülgne areng. Neid võimalusi on Ed. Wildegi kasutanud ning teinud sellekohaseid parandusi: I „kui ta... oma väetimat olekut tunneb" 3 ü, II „kui ta... oma väetimatust tunneb" 9 ü. — Ajal, mil ilmus „Külmale maale" esimene trükk, oli kombeks väljendada võõraste keelte eeskujul reflektiivset tegevust enesekohase asesõna partitiivse käändega end ja enna st. Viimaseil aasta il on jälle elustunud reflektiivse verbi -u-suffiksi keeles säilinud rudimendid ja on saanud üldiselt tarvitata vaks, kõrvale tõrjudes verbi reflektiivsuse vanaviisilise väljendi transitiivne verb + end või enna st. Näit.: I „tõmmas... end kõssi" 4 k, II „tõmbus... kõssi" 9 k. — Lauses I „süda sulas lapselikul palaval tänutundmusel" 3 a, II „... lapselikpalavas..." 9 k, on uues trükis kriipsuga ühendatud kaks samakäändelist sõna. Ongi ju see kuju siledam kui eelmine. — Parandatud trükis on nominatiivne liitumus halastusõhin 11 ü. ÖKS-u seisukohast ei oleks see õige nii, peaks olema „halastuseõhin",

genitiivne liitumus. Teadagi, et nominatiivne täiendus liitub põhisõnaga palju tihedamalt kui genitiivne. Mõne aasta eest näiski kalduvust tarvitada võimalikult palju nominatiivset liitumust, nii näit.: aeglugu, kiritöö, häälikseadus, otsesine jne. Kõnekeeles, kui genitiivne liitumus on tekitanud kaks kõrvuseisvat vokaali, siis enamasti üks kipub kaduma, ja just genitiivi lõppvokaal (nii: kultuuriajalugu — kultuurajal. jne.). Genitiivi lõppvokaali funktsioon on siin tähtsusetu, vokaali ärajätt kõnekeeles ei eksita sagedasti kõnesisu mõistetavust. Jäetakse ära seepärast tihti genitiivi lõppvokaal ka neis liitsõnus, kus see asetseb kahe konsonandi vahel (hariduseminister — haridusmin., toimetuseliige — toimetusliige jne.), eriti, kui täiendussõna on -se-lõppsõilbiga. Nominatiivse liitumuse elustus on algatunud keeleuuendusliku liikumise mõjul (vt. Aavik, Mis on keeleuuendus, lk. 28), ka Kettunen on pidanud just -se-lõpuliste täiendussõnade nominatiivset liitumust otstarbekohasemaks ja soovitatavamaks kui genitiivset (vt. Kettunen, Arvustavad märkused, lk. 66). OKS on asunud ometi seisukohale, et sisuvastavalt olgu täiendussõnagi genitiivne (-mine: -mise lõpuliste sõnade liitumisel tuleb -e- jätta ära, kui otstarbetu siinkohal), sest jääks ju muidu sõna erisuguste tähendusvarjundite üks võimalus kasutamata. — Sõnas liivasuhkur on autor aga säilitanud genitiivse liitumuse (I „Lumi oli nagu liivasuhkur“ 12 ü, II „...liivasuhkur“ 13 a), kuna praegune keelepruuk nõuaks siin nominatiivset liitumust. Täiendussõna liiva- väljendab ju võrdlust (suhkur, mis on sarnane liivaga) samuti nagu täiend liitsõnus lumivalge, süsimust jne.

Süntaktiline külg.

Süntaktilistest parandustest kõigepealt objekti-tarvitamist vaatlusele võttes tuleb konstateerida uues trükis kaks parandust autori poolt: I „kes teda... kulli küüsisst vabastanud“ 3 a, II „kes tema... vabastanud“ 9 k, ja I „kui ta oma kohust tundis täitnud olevat“ 4 ü, II „kui ta oma kohuse tundis täitnud olevat“ 9 k. Esimese näite puhul tundub, et vana trüki esindus on kõnekeeles seisukohast loomulikum, tarvitavam, kuna pronoomeni akusatiivne käänne siinkohal, küll ju loogilisem ja järjekindlam, on raamatuline ja rahvakeelele võõras.

Viisiadverbiaal verbi laiendina on ühel korral parandatud, s. o. jäetud ära: I „keha, millest pikaldane tõbi iga

üdiraasu välja imenud“ 5 a, II „keha, millest... tõi
 iga üdiraasu imenud“ 10 k. Parandamata lauses on
 mõte väljendatud paremini, sest kui võrrelda näidet adver-
 biaaliga ja ilma, siis kindlasti on tegevus esimesel korral
 lõplikum kui teisel, objekti totaalsus on silmanähtav. Ei
 ilmuta ju sõnakuju üdiraasu, kas kääne on akusatiivne
 või partitiivne, kas objekt on totaalne või partsiaalne. Seega
 on parandus kahjustanud teataval määral sisu mõistetavust.
 Kuid näites II „laskus istmele maha“ 9 ü on vastuoksa
 maha vahest liigne, on ju lause sisu ilma selletagi selge.
 Välja imema, maha laskuma tüüpi ütlustest hoidu-
 miseks on sageli põhjust, kuid teostugu see ikka ainult seal,
 kus see tõesti on võimalik ja läbiviidav, segamata lause
 selgust.

Lause lõpuline predikaadiasend kõrvallauses on kohal-
 datud keeles praegu valitseva tendentsiga, s. t. on viidud
 ettepoole. Sääraseid näiteid on hulk: I „kui kirik välja
 läks“ 5 k, II „kui kirik läks välja“ 10 k, I „nägi ta, et
 see Virgu Anni oli“ 6 ü, II „nägi, et see oli Virgu Anni“
 10 k. Seesugune pruuk näib läbivat vana trükki kogu
 ulatuses. Kui mitte hoolida stiililistest ja lauserõhulistest
 nõuetest sõna-asendi kohta, siis võiks öelda, et predikaadi-
 asend kõrvallauses liiga lause algul on samuti võõras ja
 liialdatud nagu lause lõpuski. Eriti iseloomustavaid näiteid
 selleks käsiteldavas ainekus ei leidu, võiks nimetada
 siiski: I „mis helevalge värskel lume pääl otse silmipeleta-
 vaks sai“ 5 k, II „mis sai helevalge värskel lume peal otse
 silmipeletavaks“ 10 k, I „mis koguduse üle elustuse
 asemel nagu... une võrku kodus“ 4 k, II „mis kodus
 koguduse üle elustuse asemel nagu... une võrku“ 9 a.
 Murdetekstidest ilmneb predikaadiasend kõrvallauses ena-
 masti ikka lause lõpupoolel esinevana. „Külmale maale“
 uues trükis sündinud parandused näikse ka nagu toetavat
 seesugust arvamust, ometi on kindlama järelduse tegemi-
 seks näiteid liiga vähe: I „kui tal enam midagi meelde tule-
 tada ei olnud“ 4 k, II „kui tal enam midagi ei olnud
 meele tuletada“ 9 k, I „kui orel uuesti hüüdma hak-
 kas“ 5 ü, II „kui orel uuesti hakkas hüüdma“ 10 ü. —
 Uueski trükis leidub sõnajärjekorras erandeid, predikaat on
 lause lõpus: „kes tema noort elu närtsimise eest kaits-
 nud, kes tema selle tumeda kulli küüsisst vabastanud“
 9 k. Raskeks osutub niisugusel juhtumil sõnajärjekorra
 õige hinnang. Käs arvata, et autor, harjunud säärase sõna-
 korraga, ei tundnud selle vigasust? Kuid tõenäolikum ja
 usutavam on võimalus, et silmas on peetud siin lause rütmil.

Kui tsiteerida kogu lause „Ta süda sulas lapselik-palavas tänutundmuses selle nägematu abimehe vastu, kes tema noort elu närtsimise eest kaitsnud, kes tema selle tumeda kolli küüsisst vabastanud, keda ta, kui inimeselaps kunagi, harjunud kartma“ 9 k ja asendada nüüd mõlemad kõne all olevad kõrvallauseid järgnevatega: „kes oli kaitsnud tema noort elu närtsimise eest (või „kes tema noort elu oli kaitsnud närtsimise eest“), kes oli vabastanud tema selle tumeda kolli küüsisst“, siis tundub viimases rütmi lõtvumist, loiuksmuutumist. Väheneb teatava usulise paatosega sisule vastav hoogus rütm. Üldse on lauselõpuline asend ikka enamasti rõhuline, seepärast ei olegi võimalik predikaadil seda alati loovutada. — Ning seesugune lause: II „püüdis nägu näidata, kui poleks ta tukkumisege peale mõelnud“ 10 ü. Kõrvallause „kui poleks ta“ jne. kuulub õieti ju attribuuitse täiendusena sõna nägu juurde ja peaks otsekohe järgnema ka tähendatud sõnale, sõnad nägu ja näidata peaksid vahetama oma asendid. Kuid siin on tegu kõnekäänuga „nägu näitama“. Sõnajärjestuse muutudes ei oleks see enam kõnekäänd, millest lugeja kui tuttavast ütlusest möödub peatumata.

Sõnavaraline külg.

Sõnavaralisi muutusi on „Külmale maale“ viimases trükis teostunud üsna rohkesti: autor on asendanud paljudel juhtumel vana sõna mingi teise sünonüümiga. Näit.: I „Jaan palvetas... palaval õhinal“ 4 ü, II „Jaan palvetas... ärdal õhinal“ 9 k; I „kuni uimastus mööda läheks“ 5 a, II „kuni pööritus...“ 10 k; I „langesivad nad [s. o. silmalaud] nõrgalt maha“ 4 k, II „... loiult maha“ 9 a jne. Neis näidetes tundubki uue trüki sünonüüm nagu sobivam, õiget nüanssi paremini tabav.— On juhtumeid, kus vanas trükis on mingi harilik, üldiselt tarvitata sõna, uues trükis aga sõna, mis on kirja keeles haruldasem, küll aga ammu ju keeles esinenud: I „kõndisivad nad pikkamisi ümber kiriku“ 9 k, II „jalutasid... viitlemisi...“ 12 k. Wiedemanni eesti-saksa sõnaraamatu III tr. annab sõna viitlema = 'säumen', 'langsam sein', 'sich aufhalten'. Viitlema tüvega on liidetud suffiks -misi, mis leidub ka sõnas pikkamisi. I „ka see [s. o. sai] kadus noore mehe valgete, tugevate hammaste taha“ 9 k, II „kadus... nägalate hammaste taha“ 12 k. Siin on viimases trükis muudetud sõna ka tähenduslikult erinev

esimesest. Sõna nägal leidub Wiedemanni sõnaraamatus, Joh. Aaviku Uute sõnade sõnastikus, Saareste, Murdesõnad Põhja-Eestist ja Õigekeelsuse-sõnaraamatus, tähendus — 'ahne', 'ablas'. Lauses I „Ainumaks tasaseks kõbinaks“ 12 a, II „Ainumaks... kahuks“ 13 a esineb sõna kahk, mis ju üldiselt tuttav on ütluses „ei kihku ega kahku“, kuid muidu on see haruldasem. Sedagi sõna leidub eelmise näite puhul mainitud sõnaraamatuis. — Mõnel korral on uude trükki paigutatud sõna, mis esimese trüki ilmumisel oli veel olematu, näit.: I „korruga märkasta“ 5 a, II „korruga tajus“ 10 k; I „kuni uimastus möödaläheks“ 5 a, II „kuni pööritus möödub“ 10 k; I „seljas... hallkuub, rihm vöö“ 7 a, II „... rihmaga võttatud“ 11 k. — Neile lisaks on esitada lauseid, kus muutus näib sündinud alliteratsiooni ja assonantsi õigustatuna: I „ta laugedel rippusivad kaks pisarat“ 7 ü, II „ta ripsmetel rippus kaks pisarat“ 11 ü. Sõnus ripsmetel, rippus ja pisarat, r kordub kaks korda, i — kolm korda, p — kolm korda. Samuti: I „mille seest ta sõrmed midagi nabistasivad“ 8 ü, II „mille seest ta näpud midagi nabistasid“ 11 a. Siin kordub häälik n sõnus näpud ja nabistasid, ka p ja b allitereeruvad.

Sõnatähenduslik külg.

Sõnatähenduslikult tunduvad „Külmale maale“ uues trükis mõningad sõnad ebatäpsad. Lauses „tõid... puhalikult liigutatud tuju“ 9 ü ei tahaks kuidagi nagu sobida sõna tuju. Ei ilmuta ka kontekst selleks mingit põhjendust, jutustuselaad on siinkohal erapooletu, optimistlik, ei kuidagi irooniline, humoristlik ega familiaarne. Autor on arvatavasti käsitanud sõna tuju „meeleolu“ tähenduses. II „Ta mõtted olid nii laiali, et ta mingit ainet ei suutnud kinni pidada“ 9 k. Sõna on tarvitatud meil „Stoff“, „Sujet“ tähenduses, samasuguse sõnatähenduse annab ka ÕKS. Siin aga on mõeldud 'mõtet', 'kõneosa', 'asja', 'lauset' või midagi sarnast.—Sõna kuulatama on kahel korral esitatud kuulama tähenduses: „kuulatas ko-raali... viisi“ 9 ü ja „jutlust kuulatada“ 9 k. On ju kuulatama momentaanse tähendusevarjundiga (saksa k. „aufhorchen“), kuna kuulama väljendab just kestvat tegevust.— Siis „oreli eesmängu“ 9ü. Kirjakeeles üldiselt on tarvitav „eelmäng“, sest ees on saanud rohkem ruumilist mõistet väljendavaks, eel aga — ajalist.

Stiililine külg.

Rütmi ja lauserõhu nimel on autor teinud palju muudatusi. Näit.: I „Sest polnud viga, ta ei olnud ainus magaja“ 4 a, II „Sest ep olnud viga, ta ei olnud ainus magaja“ 9 a. Rütm teises lauses on ilmselt voolavam kui esimeses. Lause I „Siis aga nägi ta, et see Virgu Anni oli“ 6 ü on muudetud järgmiselt: II „Siis aga nägi, et see oli Virgu Anni“ 10 k. Sõna ta on jäetud ära ja selletõttu tundub, kui pandaks lugeja veidi peatuma enne järgnevat kõrvallauset, milles esimest korda nimetatakse teise peategelase nimi. Või jälle: I „Tummalt andsivad nad teineteisele kätt“ 6 k. II „Tummalt andsid teineteisele kätt“ 10 a. Vanas trükis leiduv lause oleks nagu palju kergem ja voolavam, parandatud lause aga raskepärasem, iga sõna kuulub eraldi rõhutatult. Sisule vastab täiel määral seesugune välisvorm, sest on ju kõne parajasti piinlikust vaikusest. Teisalt aga võiks tõusta teissugune küsimus: kas autor tahtlikult pole püüdnud võimalikult hoiduda sageli liigsest pronoomeni tarvitusest? Sest leidub rida näiteid, mis kõvendavad seesugust arvamust: I „Esiotsa ei pakkunud ta Jaanile ühtigi“ 8 k, II „ei pakkunud Jaanile ühti“ 11 a; I „Ütlesin sulle ju, et ma ise tahan osta“ 11 k, II „... et ise tahan osta“ 13 k; I „Ma võin lastele saata, mis ma tahan“ 11 k, II „... saata, mis tahan“ 13 k. Soovitab ju Joh. Aavikki (vt. Õigekeelsuse ja keeleuuenduse põhimõtted, lk. 40) vähendada isikul. asesõna tarvitamist kui üleliigset germanismi. Esitatud näidetes on personaalpronoomen igalpool rõhutus asendis ning kõrvu teiste rõhuta silpidega teeb see vahe kahe rõhulise sõna vahel pikaks ning rütm on seetõttu loium. Nii on näites „Esiotsa ei pakkunud...“ enne ta-d kaks rõhuta silpi, või näites „ütlesin sulle...“ on kolm rõhuta silpi enne ta-d.

Rütmilist tõusu avaldab iseloomustavalt säärane lause uues trükis: „Seejuures viibisid ta hallid ... silmad selle januneva õrnusega, mis ainult naisterahva hingest vahel pilku tõuseb, noormehe näo küljes kinni“ 10 a. Asendatagu „noormehe näo küljes kinni“ kahe sõnaga „noormehe näol“ (vrd. eespool lk. 14), ning et lause ei oleks killustatud, paigutatagu see ettepoole, nii umbes: „Viibisid ta ... silmad noormehe näol selle õrnusega, mis ainult naisterahva hingest vahel pilku tõuseb.“ Saaksime siis sileda, akadeemilise lause. Esimene aga ilmutab just lause lõpus noormehe näo küljes kinni tugevat tõusu. Sõnad küljes ja kinni veel eriti

rõhutavad seda jõulisust (vrd. selle asemel näol!). Kui oleks noormehe näo küljes kinni või noormehe näol asetatud ettepoole, sünnitaks kõrvallause „mis ainult naisterahva...“ kahvatu, rütmiliselt lõdva lõpu.

Veidi arusaamatu näib seesugune autori parandus: I „kui poleks ta tukkumise päale mõtelnud gi“ 5 k, II „kui poleks ta tukkumise gi peale mõelnud“ 10 ü. Liitpartikkel -gi on paigutatud teise sõna lõppu, kus tundub just eba kohane. Loomulikum oleks siiski, et sõna mõelnud oleks -ki abil rõhutatud. — Oma asendi tõttu lauses on saanud mõni sõna veidi segavat, võõrast tähendusevarjundit: II „nagu väeti lapsuke kunagi oma haleduses“ 9 ü. Selles asendis tundub kunagi kuuluvat rohkem lauseosa oma haleduses juurde, mitte õigesse paika, väeti lapsuke juurde. Ümberpaigutusel saabuks vajalik selgus: „nagu kunagi väeti lapsuke oma haleduses.“ Samuti: II „tinane väsimus roomas kogu ta keha üle“ 9 a (vrd. „tinane väsimus roomas üle kogu ta keha“).

Sisu selguseks ja detailsemaks väljendamiseks on autor täiendanud viimast trükki mitmesuguste lisanditega. Näit.: I „astus müürist sammu teisale, kuna ta oma jõuetuse üle ... naeratas“ 6 k, II „astus... teisale, vajas aga tuge edasi ja taganes jälle müüri vastu, kuna ta...“ 10 a; I „siis aga, saia nähes“ 9 ü, II „siis aga, saia maiast nägu nähes“ 12 ü; I „soe kamsik seljas“ 8 ü, II „soe kamsik seljas, paks sall kaelas“ 11 k jne. Niisugused täiendused sagedasti on kasuks kujukamale väljendamisvõimalusele.

Veel kord silmitsedes käesolevas kirjutises käsitletud Ed. Wilde parandusi romaanis „Külmale maale“ võiks öelda, et suur osa parandusi on õigustatud ning tarvilikud. Tänapäevast lugejat igatahes segaksid teataval määral näiteks imperf. -vad lõpp, või „laene“, „naene“ j. m. s. Ka mõningad ümberasetused sõnajärjestuses on muutnud lause praeguse keelepruugi seisukohast loomulikumaks, eriti küll predikaadiasendi paigutamises ettepoole (näit. I „nägi ta, et see Virgu Anni oli“ 6 ü, II „nägi, et see oli Virgu Anni“ 10 k). — Teosele kahjuks oleksid seesugused parandused kas sõnajärjekorras või mingis täiendavas lauseliikmes, mis vähendavad lause selgust ja mõistetavust. Keeleuendusliku propaganda mõjul on näit. viisiadverbiaali, predikaadiasendi alal kohati kahjustaval määral taganatud endisest pruugist. — Sõnavaralistest muutustest segavad

kaunisti n. n. „ued“ sõnad, mis teose esimese trüki ilmumisel olid veel olematud (näit. „tajuma“, „tähistlema“, „võtama“ jne.). Minevsajandi kirjandusliku teose ilmet ja usutavust rikub see tublisti. Ka ühel juhtumil, mil „väeti olek“ on asendatud „väetimatusega“, eelistaks siiski ehk esimest, küll vast vormilt kohmakamat, kuid siinkohal enam sobivat. Kuid sõnad nägal, kahk, viitlemisi on meeldivad sõnateisendid.

Arvestada ei ole saanud neid parandusi, mis on teostatud korrektori poolt. Kuid loodetavasti on tunnustatud Ed. Wilde autoriteetlikkust ja jäetud puutumata ta keel ja stiil.

E. Oiderman.

Ülevaade Akadeemilise Emakeele Seltsi 7. tegevusaastast 1926.

7. tegevusaastal on Seltsi tööaladel peale juhatuse teotsenud 3 toimkonda: Nime-de-eestistamise toimkond (juhatajaks õpetaja J. Ainelo), Murdetoimkond (juhatajaks Seltsi esimees professor Albert Saareste) ja ajakirja „Eesti Keel“ toimetuse (peatoimetajaks professor A. Saareste). Ka on endiste aastate eeskujul peetud rida Seltsi üldkoosolekuid.

Et toimkondade tegevusaruanded esitataks vastavate toimkondade eneste poolt (vt. EK 1927, lk. 50, 53), on siinkohal tarvilik ainult peatuda Seltsi üldkoosolekul ja juhatuse tegevusel.

Seltsi koosolekuid

on aruandeaasta jooksul peetud 6 (eelmisel aastal — võrdluseks — 7). Ettekandeid on neil esitatud 9, kokku 6-lt isikult, niihästi Ülikooli õppejõudude, üliõpilaste kui ka tegelikkude eesti keele õpetajate ringkonnist.

Ettekanded ise olid järgmised:

Dr. O. Loo rits, Härjapõlvlane (vt. AES-i koosolekuteateid, EK 1926, lk. 187).

Mag. J. Mä giste, Etimoloogilist. (Ilmunud osalt E. Kirj. 1926, lk. 173, osalt EK 1926, lk. 49); Tuletusõpi-küsimusi (vt. AES-i koosolekuteateid, EK 1926, lk. 189).

E. Nur m, Perekonnanimede käänamisest (vt. EK 1926, lk. 105, vaidlusi vt. lk. 187).

Prof. A. Sa areste, Akusatiivist meie grammatikais (vt. EK 1926, lk. 101). Eesti mõistelisest sõnastikust (vt. koosolekuteateid EK 1926, lk. 190). Vooludest ja liikumistest praeguses keeleteaduses (vt. EK 1926, lk. 1).

Üliõpilane B. V a h i, Eesti keele õpetamise minevikust veneaegses Tartu ülikoolis (vt. koosolekuteateid EK 1926, lk. 97).

Üliõpilane A. V a i g l a. Seni omandatud uutest sugunimedest (vt. koosolekuteateid EK 1926, lk. 96).

Ettekannetega kaasas on käinud harilikult ikka arutlused. Need on olnud eriti elavad tegelikke probleeme käsitlevate kõnede puhul (aruandeaastal näit. uusi sugunimesid ja perekonnanimede käänamist arutlevate ettekannete puhul).

Seltsi „peakoosolekul — neid oli aruandeaastal 2 — on natuke muudetud „Eesti Keele“ toimetuse kodukorda ja lõplikult kinnitatud Murdetoimkonna kodukord.

Seltsi juhatus

on pidanud aruandeaastal 17 koosolekut (eelmisel aastal 14), mil on arutatud küsimusi kokku 140 punkti (eelms. aastal 113).

Seltsi ülesannete kohaselt on juhatusel kõigepealt rohkesti olnud tegemist õigekeelsusküsimuste lahendusega, vastates järelepäringutele, mis on tulnud kas ametasutistelt või eraisikult. Siin on esikohal seisnud mitmesuguste kohanime õige- kirjutuse kindlaksmääramine, ja sel otstarbel on juhatusel kaalut- leda olnud pikk rida Eesti (ja ka Ingeri) vastavaid nimesid. Muu- dest arutusel-olnud keeleküsimustest on tähtsamad perekonnanimi- mede käänamine ja vene isikunimede transkribeerimine. On antud nõu ka vähemate, enamasti „Õigekeelsuse-sõnaraamatu“ interpre- tatsioonis puutuvate küsimuste selgitamiseks. Välja arvatud koha- nimed on kõigi nende õigekeelsusküsimuste lahendusel töötatud kontaktis „Õig-sõn.“ redaktsiooniga; mõnikord, laiaulatuslikumate küsimuste puhul (näit. perekonnanimede käänamise juhiste välja- töötamisel) on appi kutsutud ka ülikooliõppejõude väljastpoolt Ak. Emakeele Seltsi juhatus. Tähtsamad otsused mainitud keele- küsimuste kohta, mis võiksid huvitada laiemaid ringkondi, on avaldatud ajakirjas „Eesti Keel“.

Edasi on juhatusel korduvalt päevakorral seisnud Seltsi kir- ja s t u s t e g e v u s s e puutuvad küsimused. Aruandeaasta jooksul on trükkis ilmunud Seltsi V aastaraamat sekretäri toimetusel ja setu-võrukeelsed 4 evangeeliumi E. Puusepa tõlkes ja P. Voolaine keelises redaktsioonis. Trükkis oli aasta lõpul J. Mägiste ja Joh. Aaviku soome-eesti sõnaraamat. Ka liivlaste hariduspüüdeid on juhatus katsunud endiselt silmas pidada ning toetada. Peale liivi lugemikkude (aruandeaastal ilmus V liivi lugemik dr. O. Looritsa toimetusel), mida on saadetud liivlastele hinnata, on Liivi Haridus- seltsi toetatud AES eelarve piirides ka rahaliselt (umb. 13.000 margaga).

Piirimaade Kultuurkapitalist on Seltsi hooldusel stipendiumi saanud ingeri rahvusest üliõp. Aleks. Angeria. Üliõp. Dim. Tsvet- kovile, kelle sõnastiku-töö on möödunud aastal lõpule jõudnud, on stipendiumi-andmine lõpetatud. Samast kapitalist on Seltsi hooldusel ka 3-le tähtsamale setu lauluemale toetust muretsetud. — Soome-Eesti iseseisvuse väljakuulutamise aastapäeva mälestuse ka- pitali stipendiaadina on aruandeaastal Soomes viibinud üliõp. H. Klein-Rajamaa.

Seltsi juhatus on astunud seks samme, et Seltsi murdekogusid ning muid varandusi kindlustada, ja on seks otstarbeks 1927. a. eelarvesse üles võtnud vastava kindlustusmaksu-summa.

E. Muuk.
AES-i sekretär a. 1926.

Ülevaade Akadeemilise Emakeele Seltsi 8. tegevusaastast 1927.

1. Seltsi koosolekud.

Selts on pidanud 1927. aastal 6 koosolekut (eelm. a. 6), neist 2 peakoosolekut. Neil on esitatud 8 isikult 11 ettekannet: kolmelt ülikooliõppejõult 5 ettek., neljalt üliõp. 5 ettek. ja ühelt teg. õpetajalt 1 ettekanne. (Eelmisel aastal 6 isikult 9.)

Ettekanded olid järgmised:

Õpet. J. Ainelo, Predikaaditäide ja koopula (vt. AES-i koosolekuteateid EK 1927, lk. 149).

Prof. A. R. Cederberg, Eestikeelse Uue Testamendi käsikiri Stokholmi kuninglikus raamatukogus (vt. EK 1927, lk. 60).

Üliõp. A. Kask, Setus murdeuurimisel (vt. EK 1927, lk. 211).

Üliõp. E. Muuk, Keeleuundus ja kirjakeele fikseerumine (vt. EK 1927, lk. 105, vaidlusi vt. lk. 150). Üks küsimus eesti sõnajärjekorra alalt (vt. AES-i koosolekuteateid EK 1927, lk. 155).

Mag. J. Mägiste, Kuradinimetusi läänemere-soome keelis (vt. EK 1927, lk. 66). Sõnaseletusi (vt. AES-i koosolekuteateid EK 1927, lk. 149).

Üliõp. D. Palgi, Jaan Oksa stiil lingvistiliselt (vt. EK 1927, lk. 89 ja 116).

Üliõp. F. Peetäi, De-illatiivi algupära küsimus (vt. EK 1927, lk. 184, koosolekuteat. lk. 155).

Prof. Saareste, Joh. Hornungi Uue Testamendi tõlke redaktsioonide vahekorra (vt. koosolekuteateid EK 1927, lk. 149). Tundmused tegurina keelearengus (vt. EK 1927, lk. 161 jj. ja lk. 199 jj.).

Ettekannetest on „Eesti Keeles“ ilmunud 7.

Neist kõigest on olnud 7 puhtteadusliku iseloomuga, 1 murdeuurimistöö alalt ja 3 praktilisest keelekorraldusest. Läänud aasta on seega liikunud eriküsimustesse süvenemise tähe all.

Nende kõrval on käsitlemist leidnud ka mitmed huvitavad küsimused tegelikust keelekorraldusest. Eriti elavat vastukaja Seltsi koosolekutel on tekitanud keeleuunduse ja kirjakeele fikseerumise küsimus. Keelekorralduse üldise teostamise huvides on Selts ka võtnud seisukohad, mis tahavad määrata edaspidiseks tema püüete sihtjooni, nimelt et tema ajakirja ja teistegi toimetiste keeleliseks normiks ja aluseks on Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatus fikseeritud kirjakeel.

Keelelisist üksikasjust võiks nimetada järgmist: 1) Vastavalt koosoleku enamuse arvamusel on eesti keele süntaksist soovitatud ära jätta „koopula“ mõiste, seda lugedes predikaadiks. 2) Peeti pikemaid vaidlusi sõnade järjekorra kohta lauses, kus verbi laiend on lause algul. Kindlaid otsuseid siin vastu ei võetud. Ühine seisukoht oli aga kõigile, et juhtudel, kus kaht moodi mõistmine võimalik, n. n. uut sõnajärge (laiend — alus — öeldis) ei või lubada.

Seltsi sisemisest korraldusest võiks nimetada toimetiste kodukorra vastuvõtmist (täienduseks juhatuses kodukorra) aasta algul ja selle muutmist sügisel, samuti ajakirja „Eesti Keele“ kodukorra muutmist vastavalt Seltsi poolt maksma pandud ja ülalmainitud keelekorralduse põhimõtetele (s. o. normeerimisele) (vt. AES-i koosolekuteateid EK 1927, lk. 154). Nimetatud kodukordade muutmistarve tingiski sügisel erakorralise peakoosoleku, samuti uue kodukorra alusel toimetuse ning äraastunud juhatuses liikmete ja kandidaatide asemele uute valimise.

Koosolekuist osavõtjate arv on kõikunud liikmete suhtes 30—70, ühes külalistega 40—90. Keskmise osavõtjate arv ühe koosoleku kohta tuleb 46 liiget ja 12 külalist, kokku keskmiselt 58 inimest.

2. Juhatuses tegevus.

Juhatus on pidanud 1927. kalendriaasta jooksul 22 koosolekut, (eelmisel a. 17, selle eelmisel 14). Koosolekutel on arutatud küsimusi 168 punkti, (eelmisel a. 140 punkti, selle eelmisel 113).

Statistika näitab seega tegevuse järjekindlat suurenemist.

Juhatuses tegevus on olnud seotud kirjastuslike küsimustega. Peale ajakirja „Eesti Keele“ (vt. „Eesti Keele“ aruannet lk. 26) on Seltsi poolt ilmunud prof. Saareste ja prof. Cederbergi toimetatud „Valik eesti kirjakeele vanemaid mälestisi“ I osa, dr. Peters'i „Esimene katse eesti keele kõnemoodia võrdlevas uurimises“ ja prof. Saareste „Tundmused tegurina keelelõngus“, viimased äratrükina „Eesti Keelest“. Peale nende on jätkatud ideoloogilise (mõistelise) sõnastiku käsikirja koostamist ja on lõplikult valimises uuendatud lepingu põhjal dr. Mägiste'lt soome-eesti sõnaraamatu käsikiri.

Juhatus on hoolitsenud ka väljaannete levimise eest. Nii on kõigile raamatukogudele hinnata saadetud nimede-eestistamise kirjandust ja liivlaste seas on levitatud viimast (V) liivi lugevikku.

Soome Kirjanduse Seltsiga on korraldatud väljaannete müügi vahetus.

Kohapeal Seltsi väljaannete müügil on otsustatud anda hinnalaanust liikmetele 20%, mitteliikmetele üliõpilastele 10%, raamatukauplustele ja koöperatiividele 25%. Nimede-eestistamise kirjanduselt veel rohkem.

1. maiks 1928 on välja kuulutatud Seltsi poolt auhinnatööd (vt. EK 1927, lk. 49).

Murdeuurimistöid on jätkatud. (Selle kohta vt. aruannet siinsamas, lk. 26).

Õigekeelsusküsimustes on juhatus korduvalt seisukohti võtnud väljastpoolt tulnud järelepärimiste peale. Ees seisab Posti Peavalitsuselt saadetud „Eesti asulate täieliku nimestiku“ redigeerimine (enne uut trükki), mis nõuab pikemat tööd.

Ka hõimuküsimused on leidnud juhatuses tähelepanu. Nii on toimetatud Seltsi kaudu toetust liivlastele ja Seltsi kaudu on Piirimaade Kultuurkapitalist saanud alalist stipendiumi 1 ingeri üliõpilane (A. Angeria). On veidi hoolitsetud ka setu laulude eest. Emakeele Seltsi stipendiumiga saadeti suvel 1 üliõpilane Soome (K. Mihkla).

Seltsil on olnud esindaja Kultuurkapitali Kirjanduse Sihtkapitali valitsuses.

Emakeele Selts on kutsutud ka Fenno-Ugria asutise liikmeks.

Kahjutundega tuleb konstateerida Seltsi elule eriliselt andunud asjaajaja hra Saarissoo surma läinud srvel, kelle asemele valiti sügisel üliõp. A. Treufeld-Taioste.

Majanduslikkudest asjadest võiks nimetada Seltsi uute ruumide üürimist Lutsu tän. 10, inventari suurendamist ja varanduse kinnitamist.

Juhatus on aasta jooksul seltsi vastu võtnud 54 uut liiget.

Juhatuse koosseis läinud aastal polnud püsiv. Aastakoosolekul valiti juhatusse häältearvu järjekorras: prof. Saareste, mag. Mägiste, mag. Aavik, dr. Loorits, lektor Veski, üliõpilane Muuk ja üliõpilane Tooms. Juhatuse koosseis aasta lõpul oli ametite järjekorras:

Juhataja prof. Saareste (end.), abi lekt. Veski (end.).

Sekretär üliõp. Trinkman, abi üliõp. Mihkla.

Laekahoidja mag. Aavik (end.), abi õpet. Nurm.

Ametita liige üliõp. Kask.

E. Trinkman.

AES-i sekretär 1927. a.

„Eesti Keele“ 1927. a. aruanne.

Ajakirjal oli kaastöölisi 20 (26)¹, neist ülikooli õpoejõude — 7 (7), ülikooli lõpetanuid — 3 (4), üliõpilasi — 9 (12), toimkondi — 1 (3). Artikleid oli 33 (49), nende hulgas murdetekste 4 (12). Peale artiklite ilmus ajakirja lisana 3 trükipoognat eesti kirjakeele vanemaid mälestisi (eelmisel aastal 4).

Ajakirja trükiti endiselt 8 nr-t à 1000 eksemplari, kõik nr-d kokku 256 lk. Ilmuvaist eksemplaridest saadeti hinnata ning vahetuseksplaridena mitmesugustele isikutele ja asutistele kokku 54 eks. (55). Ajakirja tellijate arv pole möödunud aastaga võrreldes suuremat muutunud.

E. Muuk.

EK toimetuse sekretär.

1927. a. murdekogumise aruanne.

Möödunud aastal jätkas Akad. Emak. Selts kuendat aastat murdekogumistööd.

Stipendiaatidena töötasid järgmised 10 nais- ja 12 meesüliõpilast: Blum, Marta — Iisakus; Eiler, Helmi — Rõuges; Jaska, Elfriede — Karulas; Kriisa, Alice — Viru-Nigulas; Millerson, Linda — Helmes; Priideman, Marie — Järva-Madises; Raudsepp, Alide — Hallistes; Seim, Helene — Harglas; Soosaar, Salme — Häädemeestel; Tanning, Salme —

¹ Sulgudes on vastavad arvud eelmise aasta kohta.

Karulas; Kaljo, Theodor — Mustjalas; Kask, Arnold — Setus; Meissaar, August — Sangastes; Meikop, Kristjan — Märjamaal; Mihkla, Karl — Kolga-Jaanis; Peters, Oskar — Kihelkonnal; Roos, Eduard — Vaivaras; Seppik, Heinrich — Tõstamaal; Sööt, Bernhard — Tormas; Tooms, Mihkel — Juurus; Vahi, Bernhard — Valjalas ja Voolaine, Paul — Lutsis. Murdekogumisel oli seega 22 stipendiaati umbes 22 kuu jooksul; neist töötas alla kuu 9, üle kuu 7 ja umbes 1 kuu jooksul 6 üliõpilast. Stipendiaatidest oli 14 endist ja 8 uut. Keelejuhte on kasutatud üle 75.

Wiedemann'i sõnastiku järele on jätkatud küsitlemist 14-s kihelkonnas ja alustatud 2-s kihelkonnas, nimelt Juurus ja Tõstamaal. Küsitatud on Wiedemann'i järele 4734 veergu, s. o. kogu sõnaraamat 3,36 korda läbi ja on saadud 27.366 sõnasedelit. Sõnavaraliste teadete kogumine Wiedemann'i järele on läinud suvel lõpetatud neljas kihelkonnas: Kolga-Jaanis, Iisakus, Rõuges ja Kihelkonnal. Saadud on sõnasedeleid Wied. j.: Kolga-jaanist 8590, Iisakust 7694, Rõugest 7783 ja Kihelkonnalt 7936.

Lisaks on sõnavaralisi materjale kogutud 14-st kihelkonnast n. n. lisaõnastikkude järele ja on saadud teateid 3955 haruldase või Wiedemann'i sõnaraamatus puuduva sõna kohta.

Kohanimesid on kogutud 14-st kihelkonnast 6844. Muid sõnasedeleid (vanemaid ristinimesid, haruldasi sõnu j. m.) on kogunenud 1637 sedelit. Üldse on seega Akad. Emak. Seltsi murdekogud 1927. a. jooksul paisunud 39.802. sedeli võrra. (Sedelite üldarv ulatab 250.000-ni.)

Murdetekstidest on kogutud 349 lk. kuuldelisi ja 9 rullitait fonogaafilisi tekste. Häälikuloolisi ülevaateid on tehtud 6-st kihelkonnast, saadud 525 lk. vastavat materjali. Uue alana oli möödunud aastal morfoloogiliste teadete süstemaatiline kogumine. Sel alal on koostatud ülevaateid 12-st kihelkonnast ja on saadud 1245 lk. morfoloogilisi materjale. Kokku on seega murdetekste, häälikuloolisi ja morfoloogilisi teateid kogutud 2119 lk.

Väärtuselt on stipendiaatide kogudest esmajärgulisi 6, rahuldavaid 12 ja nõrgavõitu 4.

Kulunud on möödunud aasta murdekogumistööle stipendiumideks 206.300 mk., tehniliseks tööks, materjali muretsemiseks, juhatuse j. m. kuludeks 47.610 mk., kokku 253.910 mk.

Üldse on seni möödunud 6 aasta jooksul Wiedemann'i järele sõnavara küsitamine lõpetatud 13-s kihelkonnas: Kuusalus, Tarvastus, Puhjas, Põltsamaal, Vastseliinas, Koerus, Toris, Jamajas, Rõigis, Kihelkonnal, Kolga-Jaanis, Iisakus ja Rõuges. Teistest kihelkondadest on seni läbi küsitatud järgmisel määral: Sangastest 84,8%, Viru-Nigulast 70,1%, Järva-Madisest 70%, Tormast 66,9%, Karulast 66,2%, Valjalast 61,8%, Ristilt 60,2%, Vaivarast 60,1%, Põlvast 59,8%, Karuselt 57,7%, Häädemeestelt 57,3%, Hallistest 55,3%, Viru-Jaagupist 42,7%, Märjamaalt 42,6%, Juurust 12,8%, Tõstamaalt 0,3%. Alustamata on sõnavara kogumine Wied. järele ainult Setus. Üldse on seni kogutud umbes 72,3% kavatsatud hulgast.

A. Kask.

AES-i Murdetoimkonna abijuhataja.

Nimede-eestistamise Toimkonna 1927. a. aruanne.

Toimkonda kuulusid 1927. aastal hrad Joh. Aavik, J. Ainelo, M. J. Eisen, A. Laan, O. Loorits, J. Mägiste, K. Parts, E. Päss, E. Roos, K. E. Sõöt ja A. Vaigla.

Toimkond on pidanud istungeid 2. Neil on rõhutatud perekonnanimede-muutmise seaduse ümberkorralduse vajadust. Praegu venib nimemuutmine liiga pikale ning on võrdlemisi kulukas muutjale.

1927. a. jooksul on esitatud Riigikohtule¹ 77 palvet; 1926. a. otsustamata jäänud (ülekanne) 20 palvet. Kokku 1927. a. on Riigikohtul 97² nimemuutmispalvet. Neist on otsustatud 67, 1928. aastaks otsustada jäänud on 30 palvet.

1927. a. otsustatud 67 palvest on: rahuldatud 46 palvet (69%), rahuldamata — 21 (31%). Rahuldavalt otsustatud 46 palvest on 21 võõrapärase nime muutmist, 18 halvapäraselt (resp.-täenduslikku) ja 7 sugukonnanime säilitamise toimetamist.

Rahuldamata jäetud palvetest (21) väärivad mainimist liik palveid, mis on esitatud Riigikohtule nimede õigekirjutuse fikseerimiseks (Liggema — Ligema, Villo — Vilu jne.). Riigikohus motiveerib, et perekonnanime õigekirjutuse fikseerimine ei ole nimemuutmine ja ei allu Riigikohtule perekonnanimede-muutmise seaduse korras.

Aasta keskmine nimemuutjate arv tõuseb üle 50. 8 aasta jooksul 1920—1928 on muutnud üle 1000 isiku 422 perekonnanime, — esitatud on siiski 605 palvet. — Neist on võõraspäraseid 160 nime, s. o. keskmiselt aastas oleme kõrvaldanud 20 võõraspäraselt perekonnanime.

A. Vaigla.

Nimede-eestist. Toimk. sekretär.

Akad. Emakeele Seltsi koosolekuteateid.

Koosolek 4. III 1928.

Esimesena on päevakorras arutlused E. Muugi eelmisel koosolekul peetud ettekande kohta „Eesti deklinatsiooniliigutusest“. Sõna saab kõige esmalt hr. Muuk, kes esitab kokkuvõtte oma kõnesolevast ettekandest. Hr. Muugi soovitatud käänamisliigid on järgmised:

I deklinatsioon.

Sõnad, mille ainsuse nim. ja omast. on ühesilbiline, vokaalilõpuline; tüübid: *maa, koi*.

¹ Arvustikud saadud Riigikohtu kantseleist.

² Toimkonna kaudu 20 palvet (3 halvapäraselt).

II deklinatsioon.

Sõnad, mille ains. omast. on kahesilbiline või astmevahel-
duslikult lühenenud ühesilbiseks; tüübid: *sõda, pesa, jõgi, nimi,*
leht, jõud, soe, padi, ader; erandrühm: *pere, piiga*.

III deklinatsioon.

Sõnad, mille ains. omastav on kahe- või ühesilbiline *e*-lõpuline
ja mille ains. nimetava sisekonsonandiks on liht-*l, n, r, s* või
nende häälikute kombinatsioonid (*rs*); tüübid: *käsi, uus, vars,*
kaas, keel, teine; erandtüüp: *meri*.

IV deklinatsioon.

Sõnad, mille ains. omastav kahesilbiline kolmandal silbivältel;
tüübid: *murre, hammas, tütar, liige, aasta, aus, haldjas, kuulus,*
raudre; vaene, teos.

V deklinatsioon.

Sõnad, mille ains. omast. kolme- või enamsilbiline (need
käänduvad nagu nende tüve lõpposa, alates viimasest rõhulisest
või ülipikkuse-järelmisest silbist: *kane/vaa* nagu *maa, mõist/liku*
nagu *tiku, kirju/tuse* nagu *näise jne.*):

- a) tüübid: *kanevaa, patarei* (käänduvad nagu I dekl. sõnad);
- b) tüübid: *ohvitser, käsitelu, laevastik; kuninganna* (kään-
duvad nagu II dekl. sõnad);
- c) tüübid: *virulane, kirjutus* (käänduvad nagu III dekl.
sõnad);
- d) tüübid: *madal, kuningas, kolmas; punane, vares* (kään-
duvad nagu IV dekl. sõnad).

Sõna võtab mag. J. Aavik, kõigepealt küsimuse kohta, kas
liigitus deklinatsioonidesse on keeleõpetuses tarvilik või mitte, ja
vastab sellele jaatavalt. Kuid hr. Muugi eelesitatud rühmitust ta
ei poolda, vaid soovib tarvitada enda liigitusviisi, sel kujul, nagu
see ilmunud ajakirjas „Keeleuudus“. Rõhutab oma liigituse
üksikuid paremsi.

Hr. Muuk kaitseb oma käändkondade-jaotust, arvustades
üksikuid jooni mag. Aaviku liigituses.

Hr. J. Ainelo peab kõige paremaks lektor Veski deklinatsioo-
niderühmitust, hinnates viimases eriti seda joont, et sõnade käsit-
lust on alustatud lihtsamaist sõnatüüpidest, nimelt mitmesilbistest,
ja alles selle järel siirdunud kahe- ja ühesilbiste vaatlusele, mis
kõneleja arvates on keerulisemad. Polemiseerib mõne mag. Aaviku
väitega.

Hr. Muuk arvab, et mitmesilbiste deklioneerimine on vaid
näiliselt (ainult lõppude poolest) lihtsam ühe- ja kahesilbiste
omast: tegelikult on mitmesilbiste käänamises ning mitmesilbiste
deklinatsioonitüüpide eraldamises õppijale õige suuri raskusi.

Hr. Laar soovib küsimust lahendada nii, et deklinatsiooni-
käsitusel hõlpus oleks reljeefselt esile tõsta neid kõikumusi ning
väärtarvitusi, mis esinevad tegelikus keeletarvituses (näit. keelevead
nagu *lehede pro lehtede* jts.). Väidab, mag. Aaviku liigitusel
olevat mitmeid häid külgi.

Hr. J. Soll käsitleb küsimust samuti tegeliku keeleõpetuse
seisukohalt, arvates muuseas nagu hr. Ainelogi, et mitmesilbistega
alustamine hõlbustab käändkondade õpetamist koolides.

Lektor Veski toob näiteid (eksimused uute sõnade — näit. *nasi [nase]* — käänamises, keelevead nagu *hetkeid pro hetki*, jts.), mis osutavad, et liigitus deklinatsioonidesse ja deklinatsioonitunnuste meelepidamine on tarvilik, et osataks senitundmatute juhtumite ja kõikumuste korral orienteeruda. Kaitseb oma deklinatsioonisüsteemi hr. Aaviku ja Muugi vastu, arvustades viimaste liigitusi.

Prof. Saareste väidab, et deklinatsioonirühmitustel eesti keeles on palju paratamata halbusi keele enda keerulisuse tõttu. Kinnitab, et on täiesti võimalik deklioneerimist otstarbekohaselt kätte õpetada ilma igasuguse liigituseta, küllaldaselt rõhutades põhikäändeid ja tuletusvõimalusi nendest ning teatavate käänete (partit., illat.) kujundamist. Toob sellekohaseid näiteid omast endisest koolipraktikast.

Koosolijate hulgast tõstetakse küsimus, kas ei tuleks deklinatsiooniprobleemi lahendus jätta sellekohase komisjoni hooleks, mis koosneks Akad. Emakeele Seltsi juhatusest ja ülikooli vasta-vaist õppejõududest. Teiselt poolt arvatakse, et küsimus pole selleks veel küllalt küps, sest näikse raske olevat kõrvaldada lahk-
arvamused üksikute asjaosaliste vahel ning jõuda soovitava kokkuleppele. Otsustatakse küsimus jätta lahtiseks, et võimalus oleks üksikuid käsitlusviise proovida tegelikus õppetöös.

Järgnevas ettekandes kooliõpilaste erikeelest toob üliõp. C. Allik hulga näiteid Tallinna tütarlaste kommertsgümnaasiumis tarvitatavast õpilas-argoost ja selles esinevate sõnade etümoloogilisi seletusi (vt. EK s. a., lk. 3).

Sõna võtavad hr-d Ariste, Taioste, Veski, Saareste jt., kes täiendavad ettekannet lisanäidetega ja arvustavad ette-
kandja mõnesid seletusi.

E. M.

AES-i juhatuse keelelistest otsustest.

Pole huvituseta jälgida paari viimase tegevusaasta jooksul (süg. 1926 kuni kev. 1928) AES-i juhatuse koosolekuil tehtud keelelisi otsuseid, millest tähtsamad olgu siin mainitud. Suurem osa neist on esile kerkinud väljast tulnud järelepärimistel.

Juhatus poolt kinnitati eesti perekonnanimede käänamise kohta käivad juhised, mis vastu võtnud Seltsi juhatuse ühes Eesti Õigekeelsuse-sõnaraamatu red. komisjoni, Ülikooli eesti keele professori ning lektoritega. (Prot. 29. X 26. Avaldatud E. Keeles 1926, lk. 115.)

E. V. Siseministeriumile vastati, et venestatud isikute võõrkeelseid, s. o. mitteslaavi algupäraga nimesid tuleb eesti keeles transkribeerida nagu harilikke puhtvene nimesid, kui nende algkjuju võõras keeles on raske või võimata määrata kindlaks; ka tuleb iga kord sel puhul arvestada asjaosalise isiku enese-soovi. (Prot. 14. XII 26.)

Dr. O. Kalda soovitusel tunnistati õigeks ainsuse tarvitamine üldnimes enam kui ühe erisnime järel. Näiteks Ants ja Mari Toom (pro Toomid), A ja B vald (pro vallad). (Prot. 17. XI 26.)

Viru Maavalitsuse kirjale vastati, et ühendes nagu „Viru Maavalitus“, „Järva Maavalitus“ jne. tuleb sõna „maa“ kokku kirjutada sõnaga „valitus“. (Prot. 3. VI 27.)

Posti Peavalitsusele seletati, et pole mingit olulist põhjust keelest välja jätta laensõna „vaksal“ tähenduses „jama hooned“ postiagentuuride nimedes (näit. Tallinna — Vaksal jne.), mille kõrval soovitati tarvitada „raudteejaam“ (prot. 20. II 28).

„Tuletõrje teadete“ toimetuse soovil fikseeriti järgmised sõnatähendused:

Tulekaitse tähenduses ‘Feuerschutz’,
tuletõrje ‘Feuerwehr’,
tulekahju ‘Feuerschaden’, tule tekitatud kahju,
tulikahju ‘Feuersbrunst, пожар’. (Prot. 5. III. 28.)¹

Kõige suurem osa seisukohti kuulub kohanimede ja uute postiagentuuride nimetuste alale.

Kohanimedest on soovitatud Roomassaare pro Romassare, Mullutu pro Mullutu, Järumetsa pro Järvemetsa, Aluliina pro Marienburgi, Emmaste pro Emaste (prot. 18. III. 27).

Posti Peavalitsusele uute avatavate postiagentuuride nimetusteks on soovitatud:

Petserimaal Obeniste, teises järjekorras Obenitsa.
Tartum. Avinurme v. Piilsi pro Piilsi.

Petserimaal Gorodištše külas Linnaste, teises järjekorras Kõrgeliina. (Prot. 17. XI 26.)

Virumaal Peetri vallas Olgino asunduses Tünnerküla. (Prot. 14. XII 26.)

Narva vallas Hiemäe, Rosona ja Ingeri. (Prot. 18. III 27.)

Virumaal Kose vallamajas asuva p-agentuuri nimeks Kriusa - Krivasoo - Ida - Kose asemele soovitati Idasoo või Krivasoo. (Prot. 16. X 27.)

Veel soovitati uuteks postiagentuuride nimedeks võtta:

Valgamaal, Kuigatsi vallas Soontaga,

Võrumaal, Orava v. Niitsiku ja

Tartumaal, Torma v. Teelahkme (viimane ainult sel puhul, kui läheduses on Võtikvere-nimeline postkontor). (Prot. 20. II 28.)

Setumaal Irboska vallas, puhtvene alal, uute nimetuste soovitamisel käidi põhimõtte järele, et need olgu võimalikult lähedased endistele vene nimedele (sest muidu ei leia nad koha peal tarvitamist), kuid seejuures eestipärased.

Nii soovitati Teševitši külla Tessevitša ag.

Avdaševo külla Audase p-ag.,

Zahnovo-Mitino külla Sahnova ja

Bor-Bjelkovo külla Pelkova p-ag. (Prot. 5. III 28.)

Virumaal Rakvere vallas soov. Mädapää (mitte Mädapää). (Prot. 19. III 28.)

Posti Peavalitsuse poolt saadetud „Eesti asulate nimestiku“ läbivaatamiseks ja parandamiseks uue trüki jaoks moodustati komisjon koos Ülikooli Geograafia Instituudiga. (Prot. 20. II 28.)

Vastused ja seletused, mis antud Eesti Õigekeelsuse-sõnaraamatu alusel, on jäetud siin puudutamata.

E. T.

Toimetusele saadetud.

Kuukiri Eesti Kirjandus, 1928, nr. 1—3. Sisuks m. s.: M. Siltaots, A. H. Tammsaare viiekümnendaks sünnipäevaks; P. Voo-

¹ Selle otsuse suhtes oli Ak. Em. S-i juhataste ühel osal teine seisukoht: mitte fikseerida kaht peaaegu homonüümset tulekahju ja tulikahju, vaid tarvitada tulekahju tähenduses ‘Feuersbrunst’ ja tule tekitatud kahju ‘Feuerschaden’.

Iaine, Setu lauluema Vabarna Anne „Peko (Pekolanõ)“; K. Lumiste, Meie kirjanduslikust elust 1927. a.; V. Anderson, Aug. Palm, Eesti-liivi mütoloogia-uurimise teaduslikust tasapinnast; R. Kleis, H. Prantsu seitsmekümnendaks sünnipäevaks; A. Säärits, „Lembitu“ algupära kriitika; Ed. Hubel, Henrik Ibsen; Jul. Mark, Prof. K. B. Wiklundi 60-daks sünnipäevaks; Karl Mihkla, Eesti vormi- ja tuletusõpetuste ülevaade (1637—1927); Killud ja dokumendid; Lisaks: Koidula kirjad omakseile (3 poognat), Elisabeth Aspe elu ja looming (2 pg.) ja Eesti raamatute üldnimestik 1924. a. alates.

Virittäjä, 1928, nr. 1—2. Sisuks muu seas: Kaarlo Nieminen, Huomioita nykyisestä kirjallisuuden opetuksesta saksan oppikouluissa; Nykyaikaiset äidinkielen opetusohjeet; L. Kettunen, Klusiilien heikon asteen merkintä; Aino Oksanen, Tait, uskomukset ja taianomaiset parannustavat Iitin-Jaalan murrealueella; H. Teppo, Kansatieteelliskielitieteellinen tutkimusretki Ilomantsiin kesällä v. 1927.; Jne.

Suomalaista tilapäärinoutta Ruotsin vallan ajalta. Julkaisut ja johdannolla varustanut Toini Melander. Helsingi, 1928. 96 lk. Lisaks faksiimileid. Hind Smk. 30.—

Ruotsin suomalaismetsä samoilemassa. K. A. Gottlund. Helsingi, 1928, 294 lk.

Õi, eli-deminüivid läänemeresoome keelis. Läänemeresoome nominaaltuletus I. Julius Mägiste, Tartu 1928, X + 296 lk.

Eesti taimede nimestik. „Kodumaa õistaimede“ teine ümbertõttatud trükk, Tartu, 1928, 58 lk.

Koguge taimede rahvapäraseid nimesid!

Taimedeilm on vallanud alati inimesi. Ühed taimed on arstirohuks, vähendades valu ja vaeva, teised pakuvad silmale ilu ja värvidevaheldust. Sellepärast andis inimene neile kõigile nimed, et ta võiks kõnelda oma-sugustega ühest või teisest tema tähelepanu äratanud taimest. Rohkem-esinevail taimil on igalpool nimetus, mis vahel küll läheb täiesti lahku oma naaberkihelkonna nimest, sest seal võis vaadata eelmisele taimele teisest seisukohast.

Neid rahvapäraseid taimenimesid on tarvis koguda, et selgitada nime tekkimislugu. Nõndanimetatud teaduslik nimestik on meil juba olemas („Kodumaa taimed“, Tartu, 1928), kuid taimenimedega on seotud palju asjaolusid, mis laseksid valgust heita endisse tarvitamisse ja vaatekohtadele, mille mõjul antud taimetele nimi. Ka on kavatsus välja anda edaspidi Eesti taimestik nimestik, kus oleksid tähendatud kõik rahva-suus tuntud nimed.

Sellepärast palun kõiki asjasthuvitatuid ja rahvakeelsete nimede tund-jaid saata mulle taimenimetusi järgmise aadressi all: G. Vilberg, Tartu, Kastani tän. 89. Soovitav on, et eestikeelsele nimetusele lisanda-taks vastav ladina-, saksa- või venekeelne nimi, või jälle kuivatatud taim. Taimede määramise juures võib muuseas abiks olla käsiraamat: G. Vil-berg, Eesti taimestik koolidele, Tartu, 1925. **G. Vilberg.**

Vastutav toimetaja: Albert Saareste.
Väljaandja: Akadeemiline Emakeele Selts.

E. K.-Ü. „Postimehe“ trükk, Tartu, 20. VI 1928.

Johan Arnh. v. Brand.

Armastuslaul.

Järgnev lauluke, kuuldud J. A. v. Brand'i poolt 1673. a. sügisel Vastseliinas, arvatavasti küll mitte otseselt talurahva suust, nagu laulu mittepuhtakujuline murre osutab, on ilmunud a. 1702 teoses „*REYER / durch die Mark Brandenburg / Preussen / Churland / Piefland / Pleßcobien / Groß-Raugardien / Zweerien und Moscobien . . .*“ (tiitelpilt + 44 + 519 lk.). Peale nimetatud salmi (lk. 164) ja järgnevate tekstidena (nr. 71—72) esitatud kirikulaulude leidub teoses ka rida eestikeelseid üksiksõnu: *Siffas* (lk. 135), *Weepe* = vaip (lk. 140; vrd. Gösekeni *Weep*), *Tära* = taar (lk. 141), *Saxa rõod* (ib.), *Sinnst* = linik (lk. 150, 151), *Saxa tolt* = Saksa tõld (lk. 150, 358), *Rümmes* (lk. 154), *Räbs* = rääbis (lk. 163), *ÿsand*, *kubias* (lk. 359) jne. — Lauluteksti on varemini ilmutanud m. s. V. Reiman, Kivid ja killud, lk. 15.

Alle tenne Viterken,
 Tule meno juro mägghome,
 Anne sud
 Anne mud
 Anne ermes netzutan.

Johan Arnh. v. Brand.

Kirikulaul I.

Järgneva lõunaeesti-murdelise kirikulaulu on J. A. v. Brand a. 1673 üles märkinud Vastseliina kirikuõpetaja Joh. Freudenthal'i dikteerimist mööda ja see on ilmunud tekst nr. 70 eelmärkuses nimetatud raamatus, lk. 164—67. Laul on tõlge saksa keelest („*Christe der du bist Tag und Licht*“). Vrd. selle põhjaeesti-murdelist tõlget, tekst nr. 56!

1. *Christe le sinna ollet peihw ninck walgtus,*
Sinno een eh olle ÿffand errapettüt,
Sinno issalick selge paiftus,
Oppe meid se tee seft totteft oigest.
2. *Meye pallume finno jumalicko weggie,*
Soja meid sel sinna sel öhl,
Raisa meid ÿffand Sumal keike hebda ehft,
Sumal issa seft heldest armust.

3. Uja erra se rasse unde Jffand Christus,
Ett ey melle kahjo teekut se wainlässe kawwällus,
Ee leha kassin nind puhäs olkut,
Sis olleme meye moneffarnassēs hohlest wabbat.
4. Kus meye sülmät magawat,
Lasse meje söddamet sinno siffen walwama,
Kaiža meid Jffand Zumal sinno parrambal kiffie,
Nind pestä meid erra fest pattü köiffest.
5. Kaiža Jffand Zumal sinno Christi Roggundus,
Sinno abbi olkut meile ices walmistut,
Awwita meid Jffand Zumal kiggest heddaft,
Lebbi sinno pühat punnasset reiwat.
6. Müdle Jffand Zumal se rasse aja pehl,
Kumba kahn se ihu sahþ wangis piddatut,
Sehl hingel kumba sinna lunnastanut olla,
Anna Jffand Jesus sinno troost.
7. Zumal Jffa ollkut auw nind kittus,
Nind kahn temmale tarckale Pojale,
Nind kahn Zumalalle selle röhmustayale Waymalle,
Nuid fest ajast ammo nind iggawest. amen.

72.

1673.

Johan Arnh. v. Brand.

Kirikulaul II.

Gott der Vater steh uns bey.

Järgnev kirikulaul, mille J. A. v. Brand üles on tähendanud nagu eelmisegi (vt. tekstide nr. 70, 71 eelmärgust!), on ilmunud samas teoses „*REGEN...*“, lk. 167—68. Laulu olevat lauldud „In ehgner Melodey / welche ganz barbarisch war“.

Zumal Jffa ella meje jures,
Nind erralasse meid errarikoda,
See meid kifest pattust wabbast,
Nind awwita meid ömsas errakohlda,
Currati ehst kaiža meid,

Pidda, meid finni usso siffen
 Sinno, pehle lasse meid igkes lothada,
 Rigkest soddä mest uskoda
 Sinno siffen, fasse meid
 Utte lisse kike Christelikgen innimissede kahn,
 Erra taggëndama currati pettusse
 Jumala sönnä kahn kinnita meid
 Amen, Amen se olkut töissi,
 Siss laulami meje alleluja.

73.

1686.

Gebhard Himself.

Önnesoov prof. Georgius Wolfg. Wedelius'ele.

Laul on ilmunud trükklehel „ΑΣΠΑΣΤΙΚΟΝ gratulatorium, quo saxonvm apollinem, mvsarvm corcvlvvm, medicorvm principem, Magnificum atqve Experientissimvm DN. GEORG. WOLFGANG. WEDELIVM, Doctorem Medicum, Confiliarium & Archiatrum Saxonicum, Theoret. Profess. & Acad. Natur. Curiofor. Adjunctum, Scepra falcesque Academicos lætissimis ominibus tertium suicipientem cernui prosequuntur SVECI. Jenæ, Typis Joh. Jac. Bauhoferi, 1686“. Originaalist on alles 2 eks., üks Stokholmi Kuninglikus rmkogus, teine Upsala Ülikooli rmkogus. Fotostaatiline ülesvöte leidub Tartu Ülikooli rmkogus. Luuletis on Toini Melanderi poolt esmakordselt avaldatud ühes faksiimilega „Eesti Keel'es“ VI (1927), lk. 195—6.

Wotta Scepter kessi sees
 Nint olko kaunis illemees
 Teie Muse-Pojade pehl
 Rumst minno üx kaks ollin sehl.

Gebhard Himself.

74.

1686.

Tallinna.

M. Gustavus Johannes Laurentius.

Leinalaul.

Järgnev luuletis on trükitult ilmunud pealkirja all: „Den Schmerzlichen Hintritt Der Weiland Edlen, GroßEhr und Tugendbelobten Frauen Fr. Hedwig Sidoniae Wagnerin, Des HochWohlEhrlwürdigen, GroßAchzbaren und HochWohlgelahrten Herrn Anthonii Heiderichs, Treusleißigen Pastoris zu Regel, Praepositi in Westharrien, wie auch des Königl. Ober-Consistorii in Neval Hochberordneten Assessoris, Herzgeliebten

*Cherliebsten, Welche den 22. Septembr. 1686 zu Regel Christlich beerdiget
 ward; Betraurten Nachfolgende. REXIA, gedruckt bey Christoff Brendeken".*
 Selle trükkteose leidis 1896. a. kevadel Georg Knüpfer ühest matuse-
 ja mälestuskönesid (XVII saj. II poolest) sisaldavast kvartkõitest Tallinna
 Poegl. Güm. rnkogust. See avaldati Leo Meyer'i poolt a. 1896.
 VhGEG XVI₄, lk. 305—312. Nähtavasti viimase põhjal on laul hiljemini
 uuesti trükitud K. A. Hermann'i poolt, Eesti kirjanduse ajalugu (1898).
 Täiendused ja parandused, lk. 5—7. Vt. ka V. Ridala, E. kirjand.
 ajal. kool. I, lk. 119—21. Praegu on originaal kaotsis.

HEh selle, kumb siht hedda seest
 Sahp aigksast erraminna!
 Kumb Risti, Waiwa, Murre eest
 Sahp Röhmo sisse sinna!
 Ke Surma ette Ello nehþ,
 Nink üxnes Jesu jures jehþ,
 See woit sa önsax kihtma.

Et lasse mind, Ägypti-Mah,
 So Hedda-Orgkust erra!
 Ma tahhan teþs sind denima,
 Echþ olla sinno perra;
 Sul polle Rahwo Pehw echþ Öh,
 So jures Murre Waiw nink Töh,
 Ochþ, ke sahx otza nehha!

Denin ma sind weel eddesþitt,
 Nink kuhlen sünnno Sannat,
 Sihs pehsen minna sihskit mitt,
 Waid Towotust mul annat,
 Sa kihtat omma Warra mull;
 Et pidda sedda issi sull,
 Nink lasse mind siht erra!

Weel ollen Wangki-Torni sees,
 Ep olle Pehsmist tehda;
 Se Rist on igka Pehw mo ees,
 Nink kinnitap mind jehda
 Kuj kauw pehn minna waine sihn
 So juhres nehma Waiw nink Pihn,
 Nink Nutto-Leiba sõhma?

Io münno Kehha tühjax jehp,
Se raske kohhus anda ;
Mo Jalgk nink Kessi rammax lehp,
Ma tüddin kohrma kanda ;
Mo Selgk on lijax kummardut,
Mo Silm on Nuttust kullonut,
Kui kauw mind Wangkis peat?

Gypti-Mah, sinna Waiwa-hohn,
Mind waise lasse minna!
Eht sinnul pissut Röhmo on,
Sihs lasse mind tochk sinna!
Se Kanaan ma igkazen,
Ochk lunnasta mind JEsukenn!
Et sahxin sedda nehha!

So pohle, JEsu, Abbi-Mees!
Ma töstan omma hehle
Sesamma Risti-Waiwa sees;
Ochk heita Armo pehle!
Ochk kuhle mind, mo armas Wend!
Mo pehle hallesta tochk hend,
Nink usso münno hedda!

Ieh sinna mul, kuj Moses sehl
Neil Isra'litril olli,
Ke sünno põha Sanna pehl
Neit heddast pehstma, tulli,
Ke sedda Merre kahhex löi,
Nink nemmat kuiwalt lebbi töj
See Kanaan-Mah sisse.

Denida, kotban ennam teps,
Mo Igkast wannax jauan ;
Mis Nouw mul on, ma waine Laps?
So pohle, IEsu, nouan:
Kus IIm ep pehstap, pehsta sa,
Nink omma põha Abbi kah,
Mul Hingkamisset sahta!

Ochk totta, Armas JESukenn!
Mis wibidat ni kauwa?
So juhres Rahwo, Rõhm nink Önn;
Ochk pesta mind! ochk jaua!
Pehn ma sihs ilma asjata
So pehl ni kauwa lohtama,
Nink mitte Abbi-sahma?

Neh, neh! Mis Sünno Sana sees
On kescktut ülespanda.
Eth sinna tahhat Hedda sees
Hehl Meelel Abbi anda;
Sihs aita nühd, mul Hedda on,
Mo Lihha, Patt, nink Pörko-Konn,
Mo Hingkel Waiwa teewat!

Iss' ollen minna kandnut kaa
Kül rascke Rist nink Hedda,
Nühd tahhat Abbi keelama,
Nink annat mitte sedda;
Ma pallun keickest Süddamest:
Ochk pehsta Hedda-Orgkokehst,
Nink kuhle minno Palwe!

Ait-Jummal ütlen Jummalal,
Ke keick on heste thenut!
Ke kuhlep Palwet Taiwa all,
Ke münno Hedda nehnut!
Nühd lehen röhmsast reisima,
Et sahxin nehha Perris-Mah
Kumb IESus minnul sahtnut.

Wist, wist, on sehl mul parramb Nouw,
Kudt höhlas ILmas tehda;
Sehl, kus on selgke Lust nink Auw,
On kindlamb Asse jehda;
Sehl, sehl on heh, kus Jummal on,
Nink JESus münno Auwo-Krohn;
Seperrast töttan sinna.

Ach kus mo Ello-Maja jehp?
Kes se ees Hohle kannap?
Kes waisel Lessel Abbix lehp?
Kes Lastel armo annap?
The sedda armas Jummal Sa,
Nink Armust nemmat paimenda,
So Poja JESu perrast!

Gypti-Mah, jeh nühd üxi küll,
Mo JESus mind nühd püap;
Ma kuhlen teps so Patto-Pill,
Kumb hullust Meelest hüap;
Sa ollet kül mind waiwanut
Nink Nutto-Leibas piddanut
Nühd sinnust sihskit lachkun.

Nühd aita, JESu, köndima,
So Rist mul Kaikax anna!
Eht ollen nödder reisida,
Mo Hing so Kehjes kanna!
Sihs lehhen So kah eddase,
So külgke lebbi löijan Tee,
O Röhm! ma nehn jo Taiwa!

Ei münno Keel woip Röhmoo ees
Se rehka, me Silm wahtap;
Se, mea negkin Uscko sees,
Mind kehjepitte sahtab;
Ma nehn nühd omma JESukenn,
Kaas põhat Englit, Auw nink Ön;
Woy! woy! mis piddo Taiwas!

Röhm olko sel, kel Önn on kehs;
Ma pehsin Murrest erra;
Ma lessin JESu Rüppe sees,
Nink ollen Temma perra;
Mo Armat, erra Nuttket mitt!
Ma tullen ümber mittekit;
Küll sahte minno jure!

pähle jahtnu; sis om se helde Jummal / ommašt Pohjatunmašt
 Arnušt / jaddanu Jnnimisselle jeddä kallist Towotust andnu /
 et teddä / läbbi Bahemehe nink Luhnastaja / Pattust nink
 Heddäšt jälle piddi awwitetama / ent Guffotaja Kurrati Niffus
 nink Wäggi piddi errähäetätämä nink tüchjäš tettämä / kui 5
 temmä heitinu Jnnimisselle jeddä röhmulikko Sömma kuhlut:
 Minna taha Waina tösta juno waijel / n. Naise waijele / n.
 juno n. tomnä **EGMG** waijele; Sejamma jahh julle Pähd
 erräröhuma / nink juna jahh temmä Konfa erräröhuma.
 1. Moj. Rahm. 3/15. Se towotetu Naise Seemen om Kristus / 10
 Jummal Poig; se piddi Schiuwulle / se om Kurratil / Pähd
 erräröhuma / se om telt temmä Wätke erräwötma / jiski nida /
 et Kristussel piddi Konj jahma erräröhulus; se om / et temmä
 piddi kannatama nink kohlma. Hebr. 2/14. Sejinage To-
 wotusse pähle omma fik Ufflikko / Alma Algmissest jahni / 15
 lohtnu; nink eck kil ne / kumma enne Kristusse Sündmist el-
 siwä / sejinage Towotusse Teitmist ei olle nännu / jiski omma
 nemmä hendä / essierrälikkult Drowre man / kumma ni häste
 / kui fik Lewileiste Jummal Drjus / Kristust tähendiwä /
 jeshammašt röhmustanu / nink omma erräkohlu Uffun jesamma 20
 pähle. Hebr. 11/13. Ent kui Wig (kumba Jummal oman
 Nouwun olli errämöttelnu) teiis saije / sis lähäät Jummal
 omma Poiga / jündinus jahda Naisest / nink Sähdusse alla
 panna / et temmä neid / kumma Sähdusse al olliwä / errä-
 oštaj / et meile Laste Rohus jahh. Gal; 4/4/5. Sejt pajatab 25
 nühd sejinane Rahmat läbbi n. läbbi / kumb **Wasseseh Testa-**
mentidih kutzutas. Sejt se fissen kuhlutetas / kuitao Jummal
 Poig / kumma Wäljaminteminne Algmissest nink iggawest om /
 Mich. 5/2. kumb om Jummal ille lige kittetu iggaweš /
 Rom. 9/5. Junkrust Mariašt töstigeš Jnnimisseš om jündinu / 30
 Luk. 2/6/7. niuk nida kui Jnnimisse Lage Lehast nit Werrest
 ojjalikkus jahnu. Hebr. 2/14. Se fissen kuhlutetas / mes
 Kristus om oppetanu / mes temmä omma Leha Peiwil tennu
 / nink kuitao temmä hendä Jummal nink Jnnimiste wasta
 om piddänu / kummaga temmä meile om Genfiria jätnu / et 35
 meije temnä Jälgi perrä peäme keimä. 1. Pet. 2/21. Kuitao
 temmä wihmäte meije Pattu perräst om kannatanu / errä-

tohlu / maša mattetu / meije Digusse perräst jälle üllestõjnu /
 Laiwatte lännu / nink Jummalä hähle Kaele istnu / et temmääl
 / kui figewäggenäl Runningal / fik Meelewald om Taiwan
 nink Mah pähl / nink et temmä woib nink tahab Ufjille iggä-
 5 wejt Ello anda. Kuitao se wašta Jnninisse jeddä juhrt Armo
 peäwä tuundna / jeddäsamma uflikkim Lohstussen waštawötinä /
 nink ei peä mitte ennämb kui Pattu nink Kurrati Lage / enge
 kui Jumalä Lage Digussen n. Pöhäussen ellämä. Ne. / kumma
 jeddä Rahmatut omma kirjotanu / ei olle mitte Engli / enge
 10 Jnninisse olnu / ent kummille pöhä Wain jeddä om fisse
 andnu / mes nentnä piddwä kirjotama / neid kah kirjota-
 missen walligem / nink nida fige Tõtte fisse johatanu / et
 nemmä se Oppusse Ettekandmissen ei olle woinu eßidä. Jahn.
 16/13. 2. Pet. 1/21. Seperräst om kah neide Tunnistus töisi /
 15 Jahn. 21/24. Nink neide Sõnna ei olle mitte arwata kui
 Jnninisse Sõnna / enge nida kui se töttelikult om / kui
 Jummalä Sõnna 1. Tes. 2/13.

Ent sen Rahmatun / kumb Waistseß Testamendih kuzutas /
 löijis nitto Rahmatuid. Eesmägid nelli Rahmatuid kuzutas
 20 Ewangeliummih / kummißt Matteus eesmäst / Markus töist /
 Lukas kolmandat / nink Jahn neljändet om üllekirjotanu.
 Ewangelium om Greeka Keele Sõnna / nink om meije Keel ni
 paljo / kui rõhmulik Sõnnun. Dye kui nühd üttel / kä
 Surmale om erräsunnitu / ügik rõhmsamb Sõnna ei woi
 25 jahda tohdus / kui se / et temmä peäb Ello jähmä / nida
 kuzutas se Oppus eck Ruhlutamine / kumman Pattazelle /
 kä iggawekeß Surmaß olli erräsunnitu / Arm nink igga-
 wenne Ello Kristusse läbbi towotetas / Rochtult Ewangeliummih /
 se om / rõhmulikkus Sõnnaß / eck Armo Oppusseß nink
 30 Ruhlutamisseß. Neide Rahmatuide Kirjotajid ninunitetäs Ewan-
 gelistih / sejt et nemmä jeddä omma üllekirjotanu / nink
 neid rõhmulikko Sõnnumid Ilmale tohnu / kuitao se Towotus /
 kumb Paradisin olli antu / om teüdetu / se Naise Seemen
 Kristus sündinu / nink fik tennu nink kannatanu / mes temma
 35 meije Errälühnastamisseß nink Dnnistusseß piddi teggemä nink
 kannatama.

Neide perrä tulleswa Apostilide Teggo. Apostel om kah
 Greeka Keele Sömma / nink je wera kui Käst / eht Vähatetu.
 Kui Kristus meije Jssand omma Oppusse Lunnetit nakkaj /
 jis walliis temmä kahtöistkümmend Mehi / kumbe temmä Apost-
 liis nimmit / Luk. 6/13. kumma ikkes temmä ümbrel olliwa / 5
 temmä Oppust kuhliwa / temmä Lunnetekko näiwä / et nemmä
 ni häste sest / kui kah temmä Ülestöissemisest Jmal tunnistasse.
 Luk. 24/48. Ap. Teg. 1. 22. n. 5/31. Mesanma lägitwä
 perräst Kristusse Ülestöissemisist / kui põhä Waim näggewäl kumbel
 neide pähle olli wäljä kallatu Ap. Teg. 2/1/2/3/4. kige Jma 10
 fisse / nink kuhlutima Jmale jeddä röhmulikko Sömma Kris-
 tussest / Summala Pojast. Mähräne Järg neil nühd sefinage
 Oppusse man om olnu / kuitao Jm neidega / essierälikkult
 Pahwliga / kä Pagganide mannu olli lähätetu / om ümbre-
 keinu / ent kuitao jiski Kurrat nink Jm Summala Tekko 15
 nink jeddä Oppust ei olle woinu errähätädä / je om Apost-
 lide Teggo Rahmatun illeskirjotetu. Apostilide Gohl- olli /
 et je Oppus / kumba nemmä essi man ollen juttustiwä / kah
 Roggoduste man pididi hoijetama nink illespeetämä / jeperräst
 kinnitiwä nemmä Ustjid erräollen / Rahmatuidega / kumniist 20
 Pahwel / sest et temmä ennämb kike om Töhd tennu /
 1. Kor. 15/10. neid ennämbest om kirjotanu / kumma perräst
 omma ütte tohdu / nink je Kõrra perrä / kui nemmä sefinagen
 Rahmatun jaiswa / jäetu.

Wihmine Rahmat om Awwaldaminne / kumb Jahnille 25
 Apostilille om johtonu / kumman telle pimmedän proweetikun
 Rojun nink Könnin om neüdetu / kuitao Järg Kristusse Per-
 koga Jma Otzani sah ollema / kuitao errätagganu Kerk / je
 umbuiskit nink Währ-Summala orjaja Paapsti Gulk / eht
 Pabilon / töisist Kerkut sah perränkuisama nink waidwama / 30
 jenni kui Summal pähle tulles / nink Pabilonille Oşa teh.

Se om / armas Mahmehs / mes sulle lühidelt seistfinagest Rah-
 matust jündi teedä anda. Nõsse nühd / sah walgeß / sest finno Wal-
 gus tulles / nink Jssanda Luwustus töisse finno ille. Esa. 60/1.
 Erräjähgo ennämb entzi Kummalusse fisse / euge temmä Sum- 35
 malat Süddämeist / et temmä kah sulle / finno Keelen / omma
 Sömma om andnu luggeda / palle teddä temmä põhä Waimo

perräst / kä sinno walguštaß / nink olle jel heldel Summalal /
temmä Armo eest / Summalapelgliffun Ellun Süddämest
tennoliß. Summal andko julle omma Armo / Kristusse JHusse /
meije Jhanda perräst. Amen.

Riga den 12. Junij 1686.

76.

1686.

Adrian Verginius.

Matt. evang. 27. peat., salmid 1—14.

Samast teosest (lk. 46—7), kust tekst nr. 75. Vrd. Joh. Rossihniuse
tölget, tekst nr. 16!

Se XXII. Pähtüf.

Kuninglikust Saajast. Tägina Rahast. Saduzeerde Ejjitussest. Suh-
rembast Kässust Sähdussen. Kes Kristus om.

1. Nink JHesus koste nink pajat neile jälle läbbi Moistu-
töne / nink üttel:
2. Se Laiwa Riffus om ütte Kuninga jahrnane / kä
ommale Pojalle Saaja teggi /
3. Nink lähät wälja omme Sullasid neid Kutzutuid Saaja
kuzma: Nink nemmä es taha mitte tulla.
- 10 4. Jälle lähät temmä töisi Sullasid wälja / nink üttel:
ütlege neile Kuzutawille: Käze / minna olle omma Söhmliga
walmiştanu / minno Härjä nink Söhtöppra omma tappetu /
nink fit om walmis: Tulge Saaja.
- 15 5. Ent nemmä es hohli jekt / n. läziwa wälja / üt omma
Kurme / töine omma Rauba mannu.
6. Ent töise wöttiwa temmä Sullasid finni / willitelliwa
nink tapjiwa neid erra.
7. Kui je Kuningas jedda kuhld / jaije temmä wehatzeß /
nink lähät wälja omma Söawäkke / nink hukkaß neid Röhwlid
20 erra / nink leüt neide Lihna pallama.
8. Sis üttel temmä ommille Sullasille: Se Saaj om kül
walmiştu / ent ne Kuzutu es olle jedda wäht.
9. Seperräst minge wälja neide MahTeije pähle / nink
kuzte Saaja / kedda teije lömwate.

10. Nink nefamma Sullaje lähima wälja Teije pähle /
nink foggosiwa kofko kif / kumbe nemmä löidsiwa / hähd nink
kurja: Nink ne Lawma jaiwa kif teis Wöhrid.

11. Sis läh je Kunningas sisse neid Wöhrid kajema /
nink näggi fähl ütte Innimist / jel es olle Saaja Peiwast s
Säljan:

12. Nink temmä üttel temmä wašta: Söbber / kuis jinna
ollet sija sisse tullu / nink jul ei olle Saaja Peiwast? Ent
temmä * jäi kui keeletummaß.

* Greet: Keel: Temmä Suß jaije finnifulletus. kaije jedda 10
34. Sut:

13. Sis üttel je Kunningas ommille Sullajille: Keitke
temmä Kässi nink Salgu kinni / wötke tedda / nink heitke tedda
Pimmedusse sisse / kumb wäljan om: Sähl jahb ollemä Sund-
minne nink Hammašte Kärrijeminne. 15

14. Sejt paljo omma kuzutu / ent weidi erratorjatu.

77.

1686.

Adrian Verginius.

Joh. évang. 2. peat., salmid 1—11.

Samast teosest (lk. 178—9), kust tekstid nr. 75, 76. Vrd. J. Rossih-
niuse tõlget, tekst nr. 14!

Se II. Pähüt.

Saaj Kanan. Jummalä Koa Pohastaminne / nink mes je man sündinu
Jerusalemmin.

1. Nink kolmandel Peiwäl jaiwa Saaja Kanan Galilea
Mahl: Nink JEsusse Emma olli fähl. 5

2. Ent JEsust nink temmä Jüngrid kuzuti kah Saaja.

3. Nink kui Wihna puudu / sis üttel JEsusse Emma
temmä wašta: Neil ei olle Wihna.

4. JEsus üttel temmä wašta: Mes mul jinnoga teggemist
Kaine? Minno Lund ei olle weel tulnu. 10

5. Temmä Emma üttel Sullajille: Mes temmä teile ütteleb /
jedda tekke.

6. Ent sinnä olli kuhš krowišt WeeAnnumid p̄antu Su-
dalište Pohastamisse perräst / ninč egga üttele sisse läš kaš ečš
5 kolm Möhto.

7. J̄esus üttele neide wašta: Teütke neid WeeAnnumid
Weega. Ninč nemmä teütšiwä neid Wehre tassani.

8. Ninč temmä üttele neile: Ammutage nühd / ninč wihege
Wardjalle. Ninč nemmä weiwä.

9. Ent kui Wardja jeddä Wet maiz / kumb Wihtaš olli
jahnu / (ninč temmä es tija / kustaš je olli: Ent ne Sullase
teštüwa / kumma jeddä Wet olliwä ammutanu:) Sis kutz je
Wardja Pöigmešt /

10. Ninč üttele temmä wašta: Eggamehš annab eesmäit
hähd Wihta / ninč sis / kui nemmä omma johbnuž jahnu /
alwembat. Sinna ollet hähd Wihta jenni Njani piddanu.

11. Se om je eesmänne Tächt / kumba J̄esus teggi Kanan
Galilea Mahl / ninč awwald omma Luwustust: Ninč temmä
Ziingre ütšiwä temmä sisse.)

78.

1686.

Adrian Verginius.

Apostlite Tegude raamatu 27. peatükk.

Samast teosest (lk. 285—7), kust tekstid nr. 75—77.

Se XXVII. Pähtüf.

Pahwel wijäs erra Italia Mahle / om Laiwa Heddan / jähd siski kilega /
kumma temmäga omma / Ello.

1. Ent kui se nida olli ette woet / et meije Laiwaga piddime
5 Italia Mahle minnemä / sis anniwä nemmä Pahwlit / ninč
mönd muib Wangi / üttele Pähmehe Rätte / Nimmega Julius /
Reisri Wäest.

2. Ent kui meije üttele Abdramiti Laiwa aštine / et meije
Ašia Wehri möhdä lähššeme / sis lähšime errä / n. meijega
10 olli Aristarchus / Mazedonia Mahlt Tessaalonikast.

3. Nink töifel Peiwäl tullime Sidoni. Nink Julius piddi hendä söbbralikkult Pahwli wasta / nink and telle Lubba Söppru mannu minnä / nink hendä laske härwetä.

4. Nink kui meije sähl erraläzime / sis läzime Rüppe alt möhdä / fest et Tuhle meil wasta olliva. 5

5. Nink meije läzime ülle Merre / kumb om Silizia nink Pamwilia man / nink tullime Mürähe / Lizia Mahl.

6. Nink sähl löif se Pähmehs ütte Laima Aleksandriast / se läz Italia Mahle / nink pand meid finnä pähle.

7. Ent kui meije mitto Peiwä ollime hilja keinu / nink 10 waiwalisse Knidummi tulnu / et Tuhl meid es lasse / sis tullime Kreta alla / Salmone Lihna mannu.

8. Nink kui meije waiwalisse temmä möhdä saime / sis tullime ütte Paifa / se kuzuti illus Rand / se lähim olli Bafea Lihn. 15

9. Ent kui paljo Uiga olli möhdä lännu / nink nühd jo waiwalik Keül Laimaga olli / fest et kah Pahsto jo möhdä läz / sis manniž Pahwel neid /

10. Nink üttel neide wasta: Mehe / minna näe / et se Laima Keül ei taha üzindä kurri nink kachjolit olla Rihstalle 20 nink Laimalle / enge kah meije Ellulle.

11. Ent se Pähmehs ust ennämb Laima-Wallizajat nink Laima mehst / kui feddä / mes Pahwlist ütteleidi.

12. Ent fest / et sähl hähd Saddamat es olle / ülle Salwe olla / sis olli suhrembal Sulgal Rouw sähl erraminnä / kas 25 nemmä woiffe sahda Wönizia Mahle / ülle Salwe jähdä / kumb om Saddam Kreta man / Pähsä nink Boije Tuhle wasta.

13. Ent kui Launa Tuhl puch / sis mötliwa nemmä omma Meele perräst ollewat / nink töffiwa nink tulliva Kreta lähüde.

14. Ent ei mitte kawwa perräst feddä / sis töffi Tuhliapä 30 neide wasta / kumb kuzuti Sddatuhles.

15. Ent kui Laim finni härti / nink es woi hendä Tuhle wasta sähdä / sis lassime hendä Tuhlest ajada.

16. Ent meije tullime ütte Saare mannu / se kuzuti Klauða / sähl olli meil waiwalisse Joud Bohzikut finni sahda. 35

17. Seddä wöttime ülles / nint pruhtsime Uppi / nint
keüdüme jeddä Baiwalest finni: Ent kui meije pelgsime / et
meije Eihwa pähle es sahß / sis lassime Annumat maha /
nint lähime nida.

5 18. Ent kui meije suhrt marro Ilma ollime kannatanu /
sis heidiwä nemmä töisel Peiwäl Rihsta wälja:

19. Nint kolmandel Peiwäl heidime omma Käega Baiwa
Rihsta wälja.

20. Ent kui mitmal Peiwäl Päiwä ei kah Sächte es
10 nättä / nint weidi marro Euhld es olle / sis olli tit Sohtus
oßan / et meije sahßsime Ello jähmä.

21. Nint kui nemmä karwa Uiga es olle söhnu / sis saif
Pahwel neide kessel / nint üttel: O Mehe / teil olleß sündinu
minno Sönnä wötta / nint ei mitte Kretast alla tulla / et se
15 Baiw nint Rachjo olleß maha jähnu.

22. Nint nühd manniße minna teid röhmsa olla: Sest
kelleke teije seast ei sah Ello pohlest Rachjo ollema / kui
ennege Baiwal.

23. Sest selfinagel Öhl saif Jumala Engel minno man /
20 kumma perrält minna olle / nint keddä minna orja /

24. Nint üttel: Erra peljato Pahwel: Sinno peäb Reifri
ette säetämä: Nint näße / Jummal om sulle neid tit kinknu /
kumma sinnoga lähwä.

25. Seperrast olge röhmsa / Mehe: Sest minna ussu
25 Jummalat / et se nida sah ollema / kui mulle om ütteld.

26. Ent meije peäme ütte Saare pähle minnemä.

27. Ent kui neljastöistkümmes Öh tulli / nint meije Adria
fiße lähime / sis mötliwa Baiwa mehe-kest Öhse hendä üttelle
Mahle tullemat.

30 28. Nint kui nemmä Öhdi Wette lassiva / sis löifiwa
nemmä kahkümmend Sülba Wet: Nint kui nemmä weidi
eddißi lähiva / sis lassiva nemmä jälle Öhdi Wette / nint
löifiwa wißstöistkümmend Sülba.

29. Sis pelgsiva nemmä / et nemmä kalle Paiga pähle
35 es johuß / nint heidiwä nelli Antrid wälja Baiwa takkast /
nint waidliwa et Walge sahß.

30. Ent kui Baiwamehe ogewa Baiwast pakko minnä / nint
Bohikut Merre lassiva / nint panniva hendä eddimäsest Baiwa
Ogast Ankrit maha lastwas /

31. Sis üttel Pahwel Pähmehe nint Svamehste wasta :
Kui neshnase Baiwa ei jäh / sis ei woi teije Ello jähdä.

32. Sis raijewa Svamehe Bohkito Relize kasit / nint
lassiva sebda wäljä sabbada.

33. Ent kui Walge naksi sahna / sis mannis Pahwel kit
Söhki wötta / nint üttel: Tämbä om neljastöiskümnes
Peiw / et teije ohdate / nint ollete söhmäta olnu / nint ei
olle Jüwä wötnu:

34. Seperrast mannise minna teid / Söhki wötta / fest
se om tarbis teije omma Allespidämisseß: Gest tenki Suhs-
tarw / teije seäst / ei sah Päh pählt maha sabbama.

35. Nint kui temmä sebda olli üttelnu / sis wöt temmä
Veibä / nint tennas Summalat kike een / murß sebda nint
naksi söhmä.

36. Sis saiwa nemmä kit röhmseß / n. wöttiwa kah süwä.

37. Ent meid olli kit Baiwan kasjadda nint kuhß lattesat
kümmeß Henge.

38. Ent kui nemmä olliwa söhnu / sis kebändiwa nemmä
Baiwa / nint heidiwa Nisso Merre.

39. Ent kui Walge saije / sis es tunne nemmä sebda
Mahd mitte: Ent nemmä saiwa ütte Rottust nättä / kun
Rand olli / finnä tabiwa nemmä Baiwa ajada / kui nemmä
olleß woinu.

40. Nint kui nemmä Ankrit olliwa ülles wötnu / sis
läsiwa nemmä Merre / nint pästiwa Uira Rapplu wallale /
nint tömbsiwa Purjo ülles Tuhle perrä / nint lassiva Randa.

41. Ent kui meije ütte Paika tullime / kun möllembal
pohl Merri olli / sis tauksiwa nemmä Baiwa / nint eddimenne
Ossa jäije kinni saisma lihkmatta / ent perrimänne Ossa murti
tangest Bainist kaske.

42. Ent Svamehil olli nouw Wangituid erratappa / et
teäke wälja ojoden erra es pässeß.

43. Ent se Pähmehs tacht Pahlit hoita / nint teeld
neil erra jedda Nouwo / nint käst neid / kumma moistiwa
ojoda / eesmält wälja karrata nint Mahle minnä:

44. Nint muid / mönd Laidu pähl / ent mönd Saiwa
Tükte pähl. Nint nida sündi / et kit terwelt Mahle tulliwa.

1686.

79.

Adrian Verginius.

Apostlite Tegude raamatu 28. peat., salmid 1—16.

Samast teosest (lk. 287—9), kust tekstid nr. 75—78.

Se XXVIII. Pähüf.

Pahlit Immeteggo Melite Saare pähl; Tulleminne Roma Lihna;
Pönneleminne Judakistega; neide Riib töine töisega. Pahlwel ütles sähl
taš Njastaiga ümaleelmätta Juttust Kristlusest.

1. Nint kui meije wälja pässime / sis sai meile teedä /
et se Saar Meliteš kušuti.

2. Ent se Saare Rachwas es teh meile mitte weidi
Söpprust: Sest nemmä teiwä Tuld / nint wöttiwa meid kit
wasta / se Wichma perräst / kumb meije pähle olli tulnu / nint
Külmä perräst.

3. Ent kui Pahlwel Hulga Halko kokko riib / nint Tulle
heit / sis tulli Nastik Pöchnast wäljä / nint nakkati temmä
Räe külge.

4. Ent kui se Rachwas näggi jeddä Elläjät temmä. Räe
küllen pohwat / sis ütliwa nemmä töine töist wasta: Se
Jnniminne om tööst Röhwel / kumba Sundus ei lasse ellädä /
echt temmä kül Merrest om päšnu.

5. Ent temmä wingas jedda Elläjät Tulle / nint telle
es sünni middake Kurja.

6. Ent nemmä ohdiwa tebdä ülles paisuwat / echt äkizelt
kohlma maha sabbawat. Ent kui nemmä kawwa ohdiwa / nint
es näe telle middake Kurja sündiwat / sis mötliwa nemmä
töisite / nint ütliwa tebdä Summala ollewat.

7. Ent sesamma Paiga lähiteffen olli sel Saare Üllembäl
Moisa / sel olli nimmi Publius / sesamma wöt meid wasta /
nint härwes meid kolm Peiwä söbbrakult.

8. Ent jochto / et Publiusse Eſſa Wauma nint Rötto-
-Töppe pöſſi: Sis läſ Pahwel temmä mannu fiſſe / nint kui
temmä olli Palwuſt piddänu / fiſ pand temmä Räe temmä
pähle / nint teggi teddä terweſ.

9. Rui ſe olli ſündinu / fiſ tulliwa kah muh / kumma ſe
Saare pähl többiſe olliwa / nint laſſiwa hendä ſüttitä.

10. Nint nemmä teiwa meile ſuhrt Luwo / nint kui meije
erraläſime / fiſ anniwa nemmä meile / meſ meile waja olli.

11. Ent perräſt kolm Ruhd läſime Vairwaga erra / ſe olli
Aleſandriaſt / nint olli ülle Salwe ton Saaren olnu / nint
temmä Tächt olli Raſtor nint Polluks.

12. Nint kui meije Sürakuſahe tullime / fiſ jäime ſinnä
kolm Peiwä.

13. Rui meije ſäht ümbre läſime / fiſ tullime Regiütte:
Nint ütte Peiwä perrä / kui Vauna Tuhl töſſi / fiſ tullime
töiſel Peiwäl Puteolonni.

14. Sähl löiſime Welliſid / nint meid palleti neiſt ſeiſe
Peiwä neide mannu jähdä. Nint nida tullime Roma.

15. Nint kui ſähl ne Welliſe meiſt kuhliwa / fiſ tulliwa
nemmä wäljä meije waſta / ammat Appioworumme / nint
neide kolme Rörſi mannu: Rui Pahwel neid näggi / fiſ tennäſ
temmä Summalat / nint ſaije röhmſaſ.

16. Ent kui meije Roma tullime / fiſ and ſe Pähmeſ
neid Wangituid üllembä Söa Pähmehe kätte: Ent Pähwliſ
anti Subba jähdä koe temmä tacht / ütte Söamehega /
kä teddä hoit.

80.

1686.

Adrian Verginius.

Ap. Pauluse raamat Eeueſuſe rahwoale, 5. peat.

Samast teosest (lk. 370—1), kuſt tekſtid nr. 75—79. Vrd. ſalmide
15—21 tölget Roſſihniueſel, tekſt nr. 15!

Se V. Pähüt.

Mannigeminne Armuſ Kristuſſe Armaſtamiffe perrä; Portuſſe eeſt hendä
hoita; Eſto parrandada: Meſ Mehele nint Raſſele töine töiſe waſta ſünniſ.

Epistli kolmandel Põhipeiwäl Pahtun.

1. Es olge nühd Jummalä Mährdlejä / ni kui arma
Läze:

2. Nink keüge Armun / nida kui kah Kristus meid om
armastanu / nink hendä effi meije eest errändnu / Andes
nink Omwriß Jummalalle / maggusaß Gaißuß.

3. Ent Portus nink figesuggune Rojus eßt Achnus / errä
jahgoke nimmitetus teije seän / nida kui Põhil sünnis:

4. Ei kah Gäitus / ei kah hul Könnö / eßt Maljakeit-
minne / kumma ei sünni: Enge paljo ennämbest Tennäminne.

5. Sest se olgo teil teedä / et ütteleke Portjal / eßt Ro-
jazel / eßt Achnel / kä om Währ-Jummalä Orjaja / ei olle
mitte Perrändust Kristusse nink Jummalä Riffussen.

6. Keäke erräpetko teid tüchjäge Sönnuga: Sest neide
läbbi tulles Jummalä Weha Umbußu Läste pähle.

7. Seperräst erge olge mitte neide Ossalisse.

8. Sest teije ollite ennemuste Pimmedus / end nühd ollite
Walgus Mandan: Keüge kui Walgusse Läze:

9. (Sest Waimo Suggu om figesuggune Geldus / Öigus
nink Lötte:)

10. Nink kiusage / mes Mandanä Meele perräst om.

11. Nink erge olge ossalisse suggutama Pimmedusse Leust /
ent nuchtlege neid ennämbest:

12. Sest mes neist sallajalt sünnib / see om kah Säbbi
üteldä.

13. Ent se jahb kif amwaliffuß / kui jeddä Walgest no-
heldas. Sest kif mes amwalif om / se om Walge.

14. Seperräst ütles temmä: Wirgo ülles / kä maffat /
nink töffe ülles Rohlijst / fis jahb Kristus sinno walgustama.

15. Es fajege nühd / et teije targaliffult keüde: Gimmitte
kui Jummalä / enge nida kui Larga:

16. * Piddäge Miga kallif: Sest Mig om kurri.

* Greef. Keel: Öste Miga. Se om: Piddäge Miga Meelen,
nink erge laste Miga, hähd tettæ, moehdæ minnæ.

17. Seperräst erge olge rummala / enge moistliko / mes
Issanda Tachtminne olnes.

18. Nink erge johge hendä teüs Wihna / kummaft tige.
Ello tößes / enge jahge teüs Waimo:

19. Nink pajatage töine töise jeän Dauluft nink Pittusse
Luust / nink waimolikkust Dauluft: Daulke nink mänke Issan-
dalle omman Söamen:

20. Nink tennäge ikkes tige eest / meije Issanda Jesusse
Kriustusse Nimmel / Summalat nink Essä:

21. Nink olge töine töiselle allahaitlikko Summala Beljun.

22. Naise olge allahaitlikko ommile Mehtelle / kui Es-
jandalle:

23. Sejt Mehs om Naise Päh / nida kui kah Kriustus om
Koggodusse Päh: Nink temmä om omma Jho Snnisteggijä.

24. Ent öge kui Koggodus Kriustussel om allahaitlik / nida
kah Naise ommile Mehtelle / kigin Ujjun.

25. Mehe armastage omme Naisi / nida kui kah Kriustus
om armastanu Koggodust / nink om hendä effi je eest errä-
andnu:

26. Et temmä jeddä pöhändäp / pohasten läbbi Wee Wicht-
niffe Sönnan:

27. Et temmä teddä hennela effi jäeh auwolikkus / Koggo-
dusseß / kummal ei olle Wiffa / eht Käbbärät / eht muido
fähräst / enge et temmä olleß pöhä nink laitnatta.

28. Nida omma Mehe wölgo omme Naisi armastada / kui
omna Jho: Kä omma Naisi armastab / je armastab hendä effi.

29. Sest keäke ei olle eäle omma Leha wicktanu / enge
temmä toidab nink hähligeh teddä / nida kui kah Issand Kog-
godust:

30. Sest meije olleme temmä Jho Dubhikniffe / femmä
Lehast / nink temmä Luust.

31. Seperräst jahb Inniminne omma Essä nink Emmä
maha jätmä / nink omma Naise mannu jähmä / nink ne kah
jahwa ollema iß Leha.

32. Sejinane Sallaus om fuhr: Ent minna ütle Kristussest
nink Roggodussest.

33. Seperräst kah teije / eggaitz ommalt Kottalt / ar-
mastage omma Nait / kui hendä effi: Ent Naine pelgägo
Mehst.

81.

1686.

Adrian Verginius.

*Joh. ilmut. raam. (Sahni Urowaldamine) 12 peat.,
salmid 1—17.*

Samast teosest (lk. 467—9), kust tekstid nr. 75—80. Vrd. salmide
7—12 tõlget J. Rossiniusel, tekst nr. 17!

Ge XII. Pähtit.

Seizmes Engel ajab Passunat / nink mes se man jündinu.

1. Nink fuhr Tächt nätti Taiwan: Naine (olli) Peiwäga
kattetu / nink kuh temmä Salgu al / nink temmä Päh pähl
Wannik kattetöistkümnest Tächtest:

2. Nink temmä olli raffe / nink tennit Lage Wallun /
nink temmä waiwati SImale fanden.

3. Nink toine Tächt nätti Taiwan / nink näge fuhr werrew
Pissohand / jel olli jeize Päid nink kümme Sarwi: Nink temmä
Päije pähl ollima jeize PähGchte.

4. Nink temmä Sand tömmaf errä kolmandat offa Taiwa
Tächtest / nink heit neid Mah pähle: Nink se Pissohand sai
se Naije een / kummal olli SImale tuwwa / et temmä temmä
Last erräsjöhß / kui temmä SImale tohß.

5. Nink temmä töije Poiga / Poisikest / kã kã Pagganid
pidi kaijma rawwage Witzaga: Nink temmä Latz hahrti errä
Summala nink temmä Färje mannu.

6. Nink se Naine paggefi Lahnde / kun tel Summalast
Pait olli walniistetu / et nemmä teddä jähl rawwitseffe tohat
katzadda nink kuhskümmend Peiwä.

7. Nink Södda töiji Taiwan: Michkli nink temmä Engli
jöddašima Pissohanna wašta / nink Pissohand jöddaš / nink
temmä Engli:

8. Nink nemmä es kōhta mitte / neide Paif es Iōitā
kaš ennāmb Laiman.

9. Nink se juhr Piſſohand heideti wäljä / se wanna
Šhiuug / kumb Kurratiš nink Satanaš kugutas / k̄ä k̄if
Šlma erräpettāb / heideti Maš pähle: Nink temmä Englid
heideti kaš wäljä.

10. Nink minna kuhli juhre Šähle Laiman ütlemät: Niithd
om Šnſus nink Wäggi nink Niſſus meije Summalalle / n.
Woinus temmä Priſtuffelle ſahnu: Seſt et meije Welliſte
Pähle kaiſja om wäljä heidetu / k̄ä neide pähle kaiwaš meije
Summala een Šh nink Peiwä.

11. Nink nemmä omma teddä errävährnu Iäbbi Woono
Werre / nink Iäbbi omma Lunniſtuffe Šōnna: Nink nemmä ei
olle omma Ello armaſtanu Šurmani.

12. Seperräſt olge rōhmja / Laima / nink kumma neide
ſiſſen elläte.) Šeddä neile / kumma ellävä Maš pähl nink
Merre pähl / ſeſt Kurrat om teije mannu maha tulnu / juhrt
Beha pitten / ſeſt et temmä tijāb hennel weidi aigo ollewat.

13. Nink kui se Piſſohand näggi / et temmä Maš pähle
olli heidetu / ſis kiuſaš temmä ſe Raiſe perrä / k̄ä ſeddä Poi-
ſiſeſt olli Šlmale tohnu.

14. Nink ſelle Raiſele anti kaš juhre Ableri Šihwu / et
temmä Lahnde omma Paika lendäš / kun teddä toidetas Mjaš /
nink Mjuš / nink pohleš Mjaš / ſe Šhiuwu Palge eeſt.

15. Nink ſe Šhiuug heit ommaſt Suhſt ſe Raiſe perrä
Wet / kui Šōffe: Et temmä teddä erräupputaš.

16. Nink Maš amwit ſeddä Raiſt / nink Maš amwaš illes
omma Suhd / nink neeld ſeddä Šōffe errä / kumba ſe Piſſo-
hand ommaſt Suhſt wäljä heit.

17. Nink ſe Piſſohand ſaije mehakeš ſe Raiſe pähle / nink
läš Šōtta teggemä töiſtega temmä Šeemneſt / kumma Sum-
nala Käſku piddävä / nink kummil ŠEjuſſe Priſtuffe Lun-
niſtuſt om.

Raamatust „Ehsti-Mah Wehhemä Saulo-Kamat / Tallo-Mahma Kõhki-
nint Kirko-Lapsede tarbig / kud Jummalä Luwuz / ninda welja-jähdtut.
Mähkli- ehtä Tal-Sinnaš / Trükkis sebda / omma Warra nint Kullo lebbi /
Christoff Brendelen / 1689. Mhstal“, lk. 64—5. Teos on tallel Öp. E. S.
rmkogus. — Alguparandis pikka vokaali tähistav põikjoonega h on siin (ja
tekstides nr. 83 ja 84) trükitehnilistel põhjustel asendatud hariliku h-ga.

Mühd kichtem Christum rõhmufast.

Mühd kichtem Christum rõhmufast /
Se puchta Neizi Marja Last /
Kui kangel Pähwlik paista woip /
Nint keite Juma oša teip.

Se Lohja keitešt Affiašt /
Se sündis Neizist kassinast /
Et Lihha Lihha lunnastis /
Nint omma Lohma ep. kaotis.

Se Jummalä Urm sählt üllewelt
Ler Emma Jhul hekkiselt;
Är Neizit kandis fallaja /
Me Jmal olli tutmatta.

Se Neizi Südda pohas jei /
Ni pea Jummalä Templix fai /
Ken ürlit Mehs on puhtunut /
Dn Sannast hendax löidetut.

Se pöha Emma aufaste
Dn kandnut tedda Jmale /
Re Gabrielist toiwotut /
Nint Johannešt on tunnistut.

Sähl Waine lessis Heina sehs /
Ep kartis kowwa Söime ehs;
Se olli rahwul Pihma ka /
Re woip keit Sinnut söhtada.

Se Taiwa-Weggi rõhmsaz sahp /
 Nint Jummala Taiwas auruustap /
 Nint Karjas tähda andtaze
 Se teike parras Karjane.

Nühd olto Uumo Jesuffel /
 Nint Rihtus Issal üllemel /
 Sel Pöhal Waimul Tenno kah /
 Ni nühd kud perrast jetmatta.

83.

1689.

Tallinna.

Raamatust „Lõhikenne Palwe-Ramat Ehti Mah-Kahwa tarbig kirjotut. Tal-Pinnas / Trükkis sebda / omma Barra nint Kullo lebbi / Christoff Brendeken / 1689. Nõhtal.“, lk. 23—6. Teos on talliel Öp. E. S. rmkogus.

Tennaminne perrast se Pöha Sakramenti Puhkmisse.

Manna teñan Sind / Issand / Jesu Christe / Sinna
 Jumala Lambas / et Sinna hendes issi Niski Sambas / omia
 Issal maggusaz Haisuz mehe Pattude ette ülles ohwrinut
 ollet / et teik Weha nint Waim mehe wasto sahz errasahnut.
 Sest / iggaweffez Mellestuffer ollet sinna sennase Pöha Sak-
 ramenti sisse sähdnut / nint meile sähl sehs sünno tössise Jhho
 söhda / nint sünno tössise Werre johda kestnut / nint pajatanut :
 Sedda techtet / sittoford kud tehe sebda tehte / münno
 Mellestuffer / se on / sittoford kud mehe sest sennaseft Leibast
 söhme / nint sest sennaseft Karritast johme / peame mehe sünno
 Surma kuhlotama / nint mellestama / mis Sinna meile se ka
 sahtnut ollet / nimmita Pattude Andiz-Andmisse / Elio nint
 Önnistusse. Minna pallun Sind lebbi sünno Pöha Rannatusse
 nint kibbeda Surma / arowita / et minna saggedast Süddalikko
 häh Mele nint Mötte ka auwast selsinnasel taiwasel Söhm-
 ajale lähn / nint ussinast mötlen / mis nint kui paljo Sinna
 minno ette magnut ollet / kui rastez se Sinnul on sahnut /
 mind erralunnastada / nint mesarnase ilmatweljapajamatta
 Armo Sinna minnul neutanut ollet / et minna se lebbi jelle
 ülles erratut / Sind omma Suh nint Süddame ka itkas se
 ette tennan / Sind teikeft Wähjest jelle armastan / nint sünno
 Kestude jerrrel ellan ; Nint kus minna sahrin kommistama / et

mina hend doch warfi jelle Sinno pohle pöhran / nint
 seftinnafest uhest kindlast Leppituffest hend Süddameft tröbstin.
 Anna minnul kahs Armo / et minna lebbi seftinnase Pöha
 Sakramenti Sinno ka ühhey Jhhur tehtut / üg Lihha nint
 Werri Sinno ka sahn / teit Aljalikko sihn Alma sehs errapölgan /
 Risti nint Willezuffe sehs kannatalikko Süddame ka Sinno
 jerral kein / nint itkas sedda nouwan / me illewel Taiwas on.
 Et minna / kud sünnö Lublihkminne / Sinnust / münno ainust
 Pähst / töffise Uffu ka ilmalachmatta kinnihalkan. Nint eth
 seftinnane Sakrament meit teitsuta ühhe töise wasto weljalikko
 Armo nint Truwi ka üchte siddup / (seft oge ninda / kud
 ühhey Leibaz paljo ürwat / nint ühhey Wihnaz paljo Marjut
 üchtetullewat / ninda peawa kahs meiteft paljo üg Waimolit
 Jhho Sinno sehs ollema) seperrast awwita / et ni paljo / kud
 meye ühhest Leibas nint ühhest Rarrikast olleme Ossa sahnut /
 meye kahs / kud sünnö Lublihkmisset / hend isstestest ar-
 mastame / nint teit Ujjade ette errapanneme teit Weha nint
 Waimo / nint iggamehelle Süddame pohjast andix anneme /
 oge ninda / kud Sinna meile andix andnut ollet / et meye
 woigime sel wihmsel Pähwal Sinno ka / kud meye Peigmehe
 ka / siffeminne sel iggawessel Söhménajal sünnö Ritko
 sisse / A.

84.

1689.

Tallinna.

Samast raamatust lk. 44—5, kust eelmine tekst (nr. 83).

Christus ist mein Leben / Sterben ist mein Gewin / etc.

Mo Ello Christus on nint Wend /
 Mo Raswur Surm sahp mina /
 Sel aňan minna koggonis hend /
 Nint Röhmo ka lähn sinna.

Ja Röhmo ka lähn Mmast siht
 Mo Wenda JESU jure /
 Et ma sahn Temast Taiwa-Sühdt /
 Nint Auwo illesuhre.

20. Päätük.

Need Pühhat Nimmme Käskut Antatse Mojelle.

1. Nink Jumal rätkis keik neid Sanno, ja üttel:

2. Mina olen Jssand fino Jumal, ke sind Egipti-Maast, Teenistusse Gonest olen wälja saatnut.

3. Sinul ei pea mitte muid Jumalid olema Mino ees. Sina ei pea ühtekid kujo; eiga middekid Pallet eneselle teggema, see perra, mes Laiwas ülewäl on, eiga jekt, mis Maa pääl all on, eika se perra, mes Wee sees, Maa all on.

5. Sina ei pea neid mitte kumardama, eiga neid Teenima; Sest Mina se Jssand fino Jumal, olen üks Wäggen miyhane Jumal, ke Wannambide Pattut Roddo-otšip Lašte päle, Kolmanda nink Neljanda Pölwe fisse, kummat Mind Wihtawad.

6. Nink teen Armo monelle Lubhandalle, kumat Mind Armastawat, nink Mino Käskut piddawat.

7. Sina ei pea mitte Jssanda oma Jumala Nimi tühjaste oma Suhhu wotma; Sest Jssand ei jaa mitte nuhtlematta jätma, ke täma Nimi tühjaste Suhhu wottap.

8. Mötke Pühha Päiwa päle, et fina jedda Pühhitset.

9. Kuus Päiwa peat fina Lööd teggema, nink keik oma Wfiat talitama.

10. Ugga Seitsemel Päiwal on Jssanda fino Jumala Girgamisse Päiw, sis ei pea fina ühtekid Lööd teggema, ei fino Poig, ei fino Lüttar, ei fino Sullane, ei fino Ümberdaja, eiga fino Löbras, ei ka fino Wöras, ke fino Majas on.

11. Sest Due Päiwade sees on Jssand tehnut, Laiwast ja Maad, nink Merre, ja keik, me täma sees on, nink Singas Seitsemel Päiwal; Seperrast Snnist Jssand Singamisse Päiwa, nink Pühhitfis jedda.

12. Sina peat Oma Jssa, nink Oma Oma Awustama, et fina kauwa Elat se Maa sees, kuma Jssand fino Jumal sulle Annap.

13. Sina ei pea mitte ärratapma.

14. Sina ei pea mitte Abbi-Elu rikma.

15. Sina ei pea mitte Warrastama.

16. Sina ei pea ühtekid kavalat Lunnistust räkima oma Siggimesse wašta.

17. Sina ei pea mitte himustama oma Siggimesse Kodda.

18. Sina ei pea mitte himustama oma Siggimesse Raišt, eiga täma Sullast, eiga täma Umberdajat, eiga täma Särğa, eiga täma Ejelid, ehk keik mes fino Lähhembal on.

19. Nink keik Rahwas näggi jedda Pikkje-Mürrisemišt, nint Wälki, ja Passuma-Sölki, nint jedda Mäggi Suitšuwat; kui agga Rahwas jedda näggi, sis tagganit nämät ärra, nink seisit kangel. Nink ütlit Moše wašta: Kõnele sina meijega, meije tahhame kuulda, nink ärra lasto mitte Sumalad meijega kõnnelda, et meije ärra ei Surre.

20. Agga Mošes üttel Rahwa wašta: Urge kartte ninte, sest Sumal on tulnut teid kiusama, ja et täma Sirm teije Silmade ees peap olema, nink et teije Pattu ei tee.

21. Ninda seisit je Rahwas kangel; Agga Mošes läks lähhemballa Pimedusse, kumma sees Sumal oli.

22. Nink Issand üttel Moše wašta: Ninda peat sina Israeli Lapsille üttelema: Teije olette nähnut, et Mina olen Laitwašt Teijega räkinnut.

23. Seperrašt ei pea teije middakid Mino kõrwal teggema, Sõbbe- nink Kuldasid Sumalid ei pea teije mitte teggema.

24. Üht Altarid Mullašt tee Minulle, kuma pääl sina oma Tule-Dhwrid, nink oma Leno-Dhwrid, oma Lambat ja Särjat woit Dhwrida. Sest kumas Paitas Mina oma Nime Mälestust jaan säädma, sääl tahhan Mina fino jure tulla, nink sind õnnistada.

25. Nink kui sina Mulle Kivišt Altarid tahhat tehha, sis ärra tehko jedda mitte Tahhotut Kivišt; Sest kui sina oma Tahho-Kiistat se päle ülestõsttat, sis saat sina tädda ärra Teo-tama.

26. Sina ei pea ka mitte Reddelit möda Mino Altari päle Astuma, et fino Mlastus täma ees ei Awata.

*Andr. ja Adr. Verginius.**II Moos. raamatu 28. peatükk.*

Samast käsikirjast, kust tekst nr. 85. Vrd. Joh. Gutsblaffi tõlkega tekst nr. 45! Muid teateid vt. tekst nr. 85 ees!

28. Pätüf.

Aroni ja täma Poigi Priistri-Ammet ninf Ehitus.

1. Ninf fina peap Aronit oma Welja ja täma Poigi ennese jure wotma, Israeli Laste seajt, et täma Mino Priister olgo. Aron, ninf täma Pojat, Nadab, Abihu, Eleasar, ninf Stamar.

2. Ninf peat Aronille oma Weljalle Pühhat Keiwat teggema, kumat Lumuajat ninf kaunit omat.

3. Ninf peat Könnelema nendega, kumat Süddamest targat omat, kumat Mino Tarkusse. Waimoga täitnut olen, et nämat Aronille Keiwaid teggemat, täma Pühhandusse tarwis, et täma Mino Priister olgo.

4. Agga need omat need Keiwat, mes nämat peawat teggema: üht Ninna Edist, üht Kuhu, üht Mantlid, üht Sidi Kuhu, üht Kitjast Kuhu, üht Kūbbarad, ninf üht Wööd. Minda peawat nämat Pühhat Keiwad sino weljalle Aronille ninf täma Poille teggema, et täma Mino Priister olgo.

5. Nämat peawat wotma Kulda, Koldast Sidi, Purpurid, Rosikarwallist Sidi, ninf Walget Sidi.

6. Sedda Kube peap tehtama Kullast, Kollasest Sidist, Purpurist, Rosikarwallisest Sidist, ninf Walgest Sidi Langast, Kunstlikkuld.

7. Et se mollemba Olade pääl kofko pandut, ninf mollemba Kūlge pool kofkofidotut jaap.

8. Ninf se kunstlik Wöö se üle, peap jeddasama märki, Kullast, Kollasest Sidist, Purpurist, Rosikarwallisest ninf Walgest Sidi Langast olema.

9. Ninf peat Raks Onikki-Kivi wotma, ja se päle kaimama Israeli Laste Nimet.

10. Nende Kuus Nimi ühhe Kiwe päle, nink töijt Kuus Nimi töise Kiwe päle, nende Suggu Wamuisse perra.

11. Sedda peat fina lasma tehha neijt Kiwe-Rajoijt, kumat Sawi Kiwi Rajowat, ninda et Kulda woip nende ümber panna.

12. Nink peat need Kiwet je Kubu Olade päle finni panema, et need Wällestusse Kiwet omat Israeli Lapille, et Aroni nende Nimet oma Mollemba Olade pääl kannap, Wällestusses Isfanda ees.

13. Nink peat Banglat Kullajt teggema.

14. Nink Kaks Keedi selgest Kullajt, Kahhe otjaga, et nende Titmad üks töises finni omat, nink peat neid Banglade fisse panema.

15. Sedda Ninna=Eddist peat fina teggema Kunstlikkuld, ninda kui jedda Kubu, Kullajt, Kollasest Sidist, Purpurist, Roskarmallisejt nink Walgest Sidi Langast.

16. Nelja Nurtalinne peap je olema, nink kahhe kordne, Kae Pittus nink Kae laius.

17. Nink peat jedda täitma Neljald korrald Kiwidega: Gesmenne kord olgo Sarder, Lopas nink Maragd.

18. Töine-kord olgo: Rubin, Sahwir nink Tiamant.

19. Kolmas-kord: Lünkurer, Aggat nink Ametišt.

20. Neljas-kord: Türkos, Onit, nink Zaspis; Need peap Kullaga fissepandut olema, keit korrat.

21. Nink need Kiwet peawat KahhetöijtKümne Israeli Kaste Nimele perra seijma, Pittati-Pistmisse warki Leikatut, igga ühhes Oma Nimi, nende KahhetöijtKümne Suggu perra.

22. Nink peat je Ninna=Edise tarmis Keedi teggema, kahhe otjaga, et nende Titmad töine töises finni omat, selgest Kullajt.

23. Nink Kaks Kulb-Köngast jelle Ninna=Edijelle, ninda et fina need Kaks Köngast finni pannel täma kahhe otja päle.

24. Nink peat need Kaks Kulb=Keedi, nende kahhe Könga fisse panema, je Ninna=Edise mollembise otja.

25. Agga need Kaks otja neijt Kahhest Keedist, peat fina Kahhe Bangla fisse panema, nink neid kinnipanema je Kube Olade päle töine töist mast.

26. Nink peat Raks töisi Rõngaid teggema, nink neid se Minna-Edise töise kahhe otja külge panema, oma Assemelle sissejelle pool Rubu wasta.

27. Nink peat weel Raks Ruld-Rõngast teggema, nink neid se Rube kahhe otja külge alla pool, tõine töist wasta kinnipanema, kumast se Rub kotto lähhep, päälmesseld poold, kunstlikuld.

28. Nink jedda Minna-Edist, täma Rõngastega, peap ühhe Kollase Rõõriga, nende Rubu Rõngaste külge kinnipandama, et täma se Kunstlikko Rubu pääl kinni on, ja se Minna-Edine sest Rubust wallale ei jaa.

29. Minda peap Aron se Minna-Edise pääl Israeli Laste Nimet kandma, Oma Süddame kohhal, kui täma Pühha Asseme sisse lähhep, Wällestusseks Issanda ette itkas.

30. Nink peat se Minna-Edise päle panema Urim ja Tummin, se on Walgus ja Digus, et nämat Aroni Süddame pääl omat, kui täma Issanda ette tulep: Nink Aron kandko Israeli Laste Digut itkas oma Süddame pääl, se Issanda ees.

31. Sina peat ka jedda Sidi-Rubu se töise Rubu ala teggema, foggone Kollasest Sidist.

32. Nink ülewel keelpeiga peap üks Muf olema, et Pää läbbi lähhep, nink se Mufo ümber peap pallistus foggokändut, otse kui ulptus, olema, et middakit ärra ei kaffe.

33. Nink täma Pallistusse all peat fina Aranati-Ubbina-Wisi teggema, Kollasest Sidist, Purpurist, nink Rosikarmalliseist Sidist, ümber nink ümber, ja nende wahhelle Ruld-Ruljused üle üldest.

34. Et üks Ruld-Ruljus, nink se perra üks Aranati-Ubbin, nink taas üks Ruld-Ruljus, ja üks Aranati-Ubbin olgo, üle üldest se Sidi Rubu Pallistusse pääl.

35. Nink sesama peap Aroni Säljas olema, kui täma Leenip, et tädda woip täma hellisemissest kuulda, kui täma sisse ehk wälja lähhep, Pühha Assemesse, Issanda ees, et täma ärra ei Surre.

Kohanime-lühendid.

Alu = Aluliina	Ksr = Kuressaare linn	Rap = Rapla
Amb = Ambla	Kul = Kullamaa	Rid = Ridala
Ann = Anna	Kuu = Kuusalu	Ris = Risti
Ans = Anseküla	Kõp = Kõpu	Rkv = Rakvere linn
Aud = Audru	Käi = Käina	Ruh = Ruhnu
Emm = Emmaste	Kär = Kärla	Rõi = Rõigi
Ha = Harjumaa	Lai = Laiuse	Rõn = Rõngu
Hag = Hageri	Lih = Lihula	Rõu = Rõuge
Han = Hanila	LNg = Lääne-Nigula	Räp = Rääpina
Har = Hargla	Lut = Lutsi	Sa = Saaremaa
Hel = Helme	Lä = Läänemaa	Saa = Saarde
HJn = Harju-Jaani	Lüg = Lüganuse	San = Sangaste
Hlj = Haljala	Mar = Martna	Se = Setumaa
His = Halliste	Mih = Mihkli	Sim = Simuna
Hm = Hiiumaa	MMg = Maarja-Magda- leena	SJn = Suure-Jaani
HMd = Harju-Madise	Muh = Muhu	Ta = Tartumaa
Hps = Haapsalu linn	Mus = Mustjala	Tln = Tallinna
Hää = Häädemeeste	Mär = Märjamaa	TMr = Tartu-Maarja
Iis = Iisaku	Nat = Narva jõe tagune ala	Tor = Tori
Jaa = (Saaremaa) Jaani	Nis = Nissi	Trm = Torma
JJn = Järva-Jaani	Noa = Noarootsi	Trt = Tartu linn
JMd = Järva-Madise	Nrv = Narva linn	Trv = Tarvasta
Juu = Juuru	Nõo = Nõo	Tõs = Tõstamaa
Jõe = Jõelähtme	Ote = Otepää	Tür = Türi
Jõh = Jõhvi	Pai = Paide khk.	Urv = Urvaste
Jä = Järvamaa	Pal = Palamuse	Va = Valgamaa
Jäm = Jämaja	Pde = Paide linn	Val = Vaivara
Jür = Jüri	Pee = Peetri	Var = Varbla
Kaa = Kaarma	Phl = Pühalepa	Vas = Vastseliina
Kad = Kadrina	Pil = Pillstvere	Vi = Virumaa
Kam = Kambja	PJg = Pärnu-Jaagupi	Vig = Vigala
Kan = Kanepi	Pld = Paldiski	Vil = Viljandi khk.
Kei = Keila	Plt = Põltsamaa	VJg = Viru-Jaagupi
Khk = Kihelkonna	Plv = Põlva	VI = Viljandimaa
Khn = Kihnu	Prn = Pärnu linn	Vlg = Valga linn
Kir = Kirbla	Pst = Paistu	Vil = Valjala
KJn = Kolga-Jaani	Pts = Petseri linn	Vln = Viljandi linn
Kod = Kodavere	Puh = Puhja	VMr = Väike-Maarja
Koe = Koeru	Pä = Pärnumaa	VNg = Viru-Nigula
Kos = Kose	Pär = Pärnu khk.	Vor = Vormsi
Kra = Kraasna	Põi = Põide	Vru = Võru linn
Krj = Karja	Püh = Püha	Võ = Võrumaa
Krk = Karksi	Rak = Rakvere khk.	Võn = Võnnu
Krl = Karula	Ran = Rannu	Vän = Väandra
Kse = Karuse		Äks = Äksi
Ksi = Kursi		

Keeleteaduslik ajakiri

EESTI KEEL

(VII aastakäik)

ilmub Akad. Emakeele Seltsi toimetusel, aasta kohta kaheksa numbrit à 32 lk., kokku 256 lk. — Üksikuid numbreid tallitus müügile ei saada. — Tellimine 1928. a. on avatud. Hind sisemaal 2 kr. 50 s., väljamaal 3 kr. Tellida võib ka poole aasta kaupa. 1925, 1924, 1923 ja 1922 aastakäik brošeeritult maksavad à 2 kr. 50 s. V (1926) ja VI (1927) aastakäik maksavad brošeeritult 3 kr. 20 s.

Toimetus: Tartu, Maarjamõisa 44, k. 2. Talitus ja raamatute pealadu: Tartu, Lutsu 10. Tel. 10-48. (Ak. Emak. S. talitus.)
Tellimisi võtavad vastu kõik Vabariigi postiasutised.

Muud Akad. Emakeele Seltsi toimetised:

Sugunimede muutjatele ja eestistajatele:

1. Eestlasele eesti nimi. Hind 50 senti.
2. 15.000 uut sugunime. Hind 50 senti.
3. Nimede valik ja soetamine. Hind 35 senti.

Hõimrahvaste keelte õppijatele ja sõpradele:

4. Esimene liivi lugemik. Hind 30 senti.
5. Teine liivi lugemik. Hind 40 senti.
6. Kolmas liivi lugemik. Hind 25 senti.
7. Neljas liivi lugemik. Hind 25 senti.
8. Viies liivi lugemik. Hind 25 senti.
9. Soome kirjastik nr. 2 (Valkea käärme). Hind 30 senti.
10. " " " 3 (Kaksoisten seikkailut). Hind 30 senti.
11. " " " 4 (Kultarukki). Hind 25 senti.

Muud väljaanded:

12. Seto lugemik I. Hind 50 senti.
13. Kodotulõ' (Setu lugemiku II osa). Hind 75 senti.
14. Setukeelne Püha Õvangeelium. Hind 1 kroon.
15. Aastaraamat I (1920). Hind 20 senti.
16. Aastaraamat II (1921). Hind 40 senti.
17. Aastaraamat III (1922). Hind 50 senti.
18. Aastaraamat IV (1923). Hind 50 senti.
19. Aastaraamat V (1924—1925). Hind 50 senti.
20. Valik grammatilisi oskussõnu. Hind 25 senti.
21. Elmar Muuk — Eesti keeleõpetus I. Hind 1 kr. 75 s.
Eesti Kirjand. Seltsi kirjastus ja pealadu.
22. Elmar Muuk — Lühike eesti keeleõpetus I. Hind 1 kr. 25 s.
Eesti Kirjand. Seltsi kirjastus ja pealadu.
23. A. Saareste ja A. R. Cederberg — Valik eesti kirjakeele vanemaid mälestisi. Vihk I. Hind 2 kr.
24. W. E. Peters — Esimene katse eesti keele kõnemeloodia võrdlevas uurimises. (Äratr. „Eesti Keelest“.) Hind 1 kr.
25. A. Saareste — Tundmused tegurina keelearengus. (Äratr. „Eesti Keelest“.) Hind 50 senti.

Pealadus:

1. A. Saareste, Vigala murde peajooned. Hind 80 senti.
(Saada piiratud arvul.)
2. Karl Stalte, Livo loid. Hind 40 senti.

Trükkis:

J. Mägiste ja J. Aavik — Soome-eesti sõnaraamat.